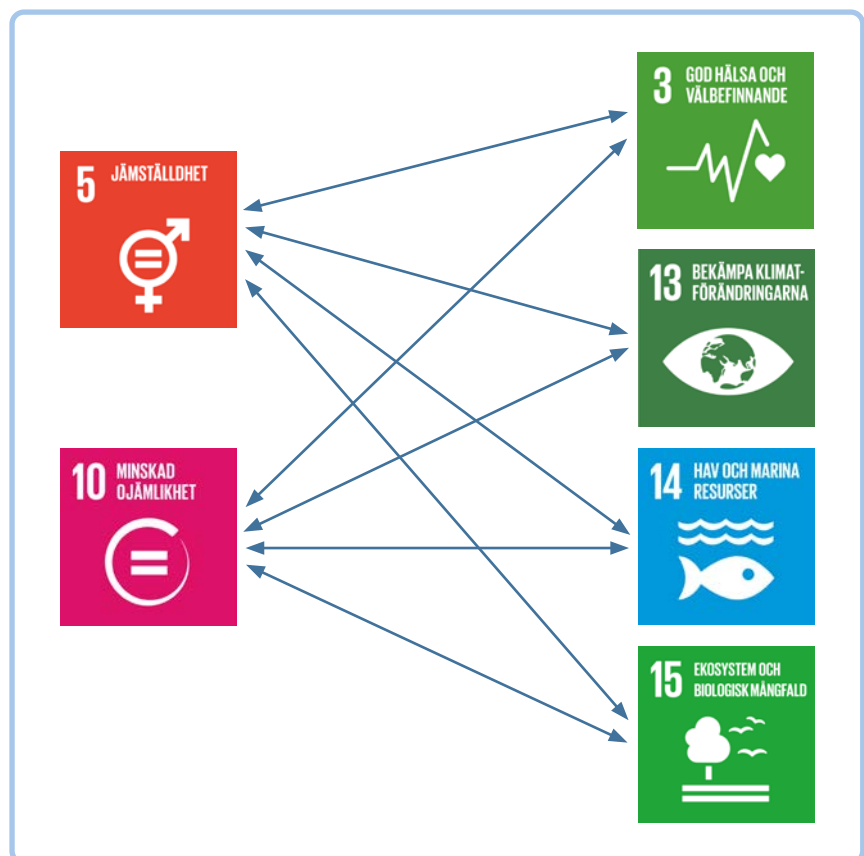
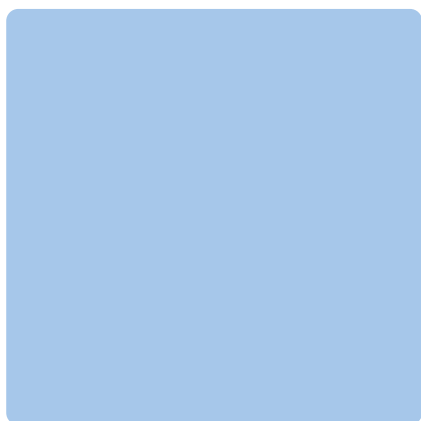

Ömsesidiga beroenden mellan olika hållbarhetsperspektiv

Möjligheter att genom kunskaper om synergier och trade-offs mellan olika globala hållbarhetsmål förbättra förutsättningarna att nå Agenda 2030 i sin helhet

ELISABETH EKENER, CECILIA KATZEFF, ULRIKA GUNNARSSON-ÖSTLING, KRISTIAN SKÅNBERG

RAPPORT 6903 • DECEMBER 2019

Ömsesidiga beroenden mellan olika hållbarhetsperspektiv

Del II

Möjligheter att genom kunskaper om synergier och trade-offs mellan olika globala hållbarhetsmål förbättra förutsättningarna att nå Agenda 2030 i sin helhet

Med fokus på kopplingar mellan
SDG 5 Jämställdhet och SDG 10 Minskad ojämlikhet
samt
SDG 3 Hälsa, SDG 13 Klimat, SDG 14 Hav och marina resurser,
respektive SDG 15 Ekosystem och biologisk mångfald

av Elisabeth Ekener, Cecilia Katzeff,
Ulrika Gunnarsson-Östling och Kristian Skånberg

KTH, Oktober 2018

NATURVÅRDSVERKET

Beställningar

Ordertel: 08-505 933 40

E-post: natur@cm.se

Postadress: Arkitektkopia AB, Box 110 93, 161 11 Bromma

Internet: www.naturvardsverket.se/publikationer

Naturvårdsverket

Tel: 010-698 10 00, fax: 010-698 16 00

E-post: registrator@naturvardsverket.se

Postadress: Naturvårdsverket, SE-106 48 Stockholm

Internet: www.naturvardsverket.se

ISBN 978-91-620-6903-2

ISSN 0282-7298

© Naturvårdsverket 2019

Tryck: Arkitektkopia AB, Bromma 2019

Omslagsfoto: bild/illustration

Förord

Naturvårdsverket gör löpande utvärderingar av miljöarbetet i syfte att bedöma hur olika insatser i samhället bidrar till att de nationella miljömålen kan nås. Den här analysen om hur några olika hållbarhetsmål förhåller sig till varandra är ett av många underlag för den fördjupade utvärdering av miljömålen som Naturvårdsverket lämnar till regeringen 2019. Arbetet har finansierats av Naturvårdsverket, som lagt ut uppdraget på Elisabeth Ekener, Cecilia Katzeff, Ulrika Gunnarsson-Östling och Kristian Skånberg, Kungliga Tekniska Högskolan. Författarna svarar själva för innehållet och slutsatserna i rapporten.

Stockholm december 2019

Lisa Eriksson
Chef för utvärderingsenheten

Innehåll

FÖRORD		3
1	SAMMANFATTNING	7
	SUMMARY	9
2	BAKGRUND	11
3	VÅR ANSATS OCH RAPPORTENS DISPOSITION	12
4	SAMMANFATTNING STEG 1 - IDENTIFIERADE SAMBAND	13
4.1	Val av delmål	13
4.2	Utfall av analysen av samband	14
4.2.1	Identifierade samband med utgångspunkt ifrån Mål 5 och Mål 10, och åtgärder för att nå de målen.	14
4.2.2	Identifierade samband med utgångspunkt ifrån delmål 3.9, Mål 13, 14 och 15, och åtgärder för att nå de målen.	16
5	FÖRDJUPAD ANALYS AV IDENTIFIERADE SAMBAND I STEG 1	18
5.1	Klimatpolitik, Jämställdhets- och Jämlikhets/fördelningspolitik och deras koppling till miljö kvalitetsmålen	18
5.1.1	Klimatpolitiken och en politik för ökad jämställdhet	19
5.1.2	Klimatpolitiken och en politik för minskad ojämlikhet	19
5.1.3	Övrig miljöpolitik och dess kopplingar till jämställdhetspolitiken och en politik för en minskad ojämlikhet	20
5.1.4	Jämställdhetsarbetets möjligheter att stödja klimatarbetet och vice versa	22
5.1.5	Hur åtgärder som motverkar ojämlikhet kan gynna klimatarbetet och vice versa	23
5.1.6	Jämställdhetsarbetets möjligheter att stödja miljöarbetet och vice versa	23
5.1.7	Hur åtgärder för att motverka ojämlikhet kan gynna miljöarbetet och vice versa	24
5.2	Finansiella systemets påverkan på klimatarbetet	25
5.2.1	Kan aktörer på de finansiella marknaderna bli nyckelspelare i hållbarhetsomställningen?	25

6	STEG 2 MÖJLIGHETER TILL NYTTIGGÖRANDE INOM SVENSK POLICYUTVECKLING	28
6.1	Syntes av synpunkter från intervjuerna	29
6.1.1	Nationell nivå	29
6.1.2	Kommunal/regional nivå	30
6.1.3	Mål 5 Jämställdhet	31
6.1.4	Mål 10 Minskad ojämlikhet	34
6.1.5	Mål 13, 14 och 15 Klimat och Miljö	35
6.2	Internationell utblick – implementering av Agenda 2030 i andra länder	36
6.2.1	Generell översikt	36
6.2.2	Region Asien	38
6.2.3	Colombia	39
6.2.4	Finland	39
7	SLUTSATSER	40
8	REFERENSER	45

1 Sammanfattning

Syftet med detta arbete är att utforska hur kunskapen om beroenden mellan några utvalda mål inom FNs 17 globala hållbarhetsmål (Sustainable Development Goals – SDGs) skulle kunna användas för svensk policyutveckling, med avsikt att förbättra möjligheten att nå de uppsatta målen. De utvalda målen är SDG 5 Jämställdhet och SDG 10 Minskad ojämlikhet å ena sidan, i förhållande till de mål som i första hand motsvaras av de svenska miljökvalitetsmålen; SDG 3 Hälsa och välbefinnande, SDG 13 Bekämpa klimatförändringarna, SDG 14 Hav och marina resurser samt SDG 15 Ekosystem och biologisk mångfald.

Arbetet bygger på resultaten från en tidigare fas, där ömsesidiga beroenden mellan 6 utvalda mål av de 17 hållbarhetsmålen identifierades. Analysen gjordes på delmålsnivå, där de delmål som bedömdes vara relevanta i svensk kontext för de aktuella hållbarhetsmålen valdes ut. Resultat från den tidigare analysen visar på i huvudsak positiva, förstärkande kopplingar mellan målen (synergier). I ett relativt stort antal fall bedömdes kopplingarna vara obefintliga, eller så svaga att de inte beaktades. På ett fåtal ställen återfanns negativa kopplingar, det vill säga ”trade-offs”. Dessa bedömdes mestadels vara möjliga att undvika genom ett hållbarhetsinriktat policy-ramverk. Effekter, som på kort sikt skulle kunna vara negativa, bedömdes kunna undvikas genom kompensatoriska åtgärder.

Huvuddelen av arbetet i denna fas utgörs av intervjuer med personer aktiva inom policyutveckling. De intervjuade personerna valdes ut baserat på deras kunskap och insikt om styrdokument och processer för att förbättra samhällets styrning inom kopplingar mellan de identifierade hållbarhetsmålen. Intervjuerna kompletterades med en internationell utblick genom exempel från Asien, Colombia och Finland.

Resultatet från intervjuerna och litteraturstudien i steg 2 pekar på att det ännu gjorts mycket lite på policynivå, både internationellt och i Sverige, för att hantera sambanden och kopplingarna mellan de olika hållbarhetsmålen i Agenda 2030. För svensk del pekas budgetpropositionen ut som det viktigaste styrdokumentet för förbättring, eftersom det är på hög nationell nivå som hållbarhetsfrågor bör hanteras och styras, och det är där medel kan tillsättas. Det har även föreslagits en tydligare styrning mot mer samverkan mellan olika aktörer, samt mer tvärvetenskaplig forskning kring samverkansvinsterna och hur de lättare ska kunna uppnås. De insatser som gjorts hittills för att integrera Agenda 2030 i svensk politik anses inte som tillräckligt genomgripande. Agenda 2030-delegationens arbete anses inte ha haft tillräcklig med resurser och inflytande. Regionala och kommunala nivåer har identifierats som viktiga för att operationalisera både Mål 5 och Mål 10. Länsstyrelserna och SKL (Sveriges Kommuner och Landsting) är viktiga aktörer på det området, och kan utgöra en viktig länk mellan nationell och regional/lokal nivå.

Avslutningsvis gör vi reflektionen att det är intressant att vår studie efterfrågats, och att vi fann material att studera. Vi ser det som ett gott tecken på att Agenda 2030-arbetet har startat och engagerar. De 17 hållbarhetsmålen beskrivs i Agenda 2030 som universella, transformativa och odelbara. Det sistnämnda innebär att de, för att kunna uppnås, måste hanteras tillsammans. Vi hoppas att vårt arbete kan vara ett steg på vägen för att nå dit.

Summary

The purpose of this work is to investigate how knowledge of dependencies between selected goals within the UN's 17 Sustainable Development goals (SDGs) could be used for Swedish policy development, with the intention of improving the ability to achieve the defined goals. The selected goals are SDG 5 Gender Equality and SDG 10 Reduced Inequalities on the one hand, in relation to the goals that correspond primarily to the Swedish environmental quality goals; SDG 3 Good Health and Well-Being, SDG 13 Climate Action, SDG 14 Life Below Water and SDG 15 Life on Land.

The work is based on the results from a previous phase, in which mutual dependencies between six of the 17 sustainability development goals were identified. The analysis was conducted at target level, with the targets that were considered relevant in a Swedish context for the SDGs in question being selected. Results from the previous analysis indicate mainly positive, reinforcing links between the goals (synergies). In a relatively large number of cases, the links were considered to be non-existent, or so weak that they were not taken into account. In a small number of places, negative connections were found, i.e. "trade-offs". It was considered that these could be mostly avoided through a sustainability-oriented policy framework. Effects that might be negative in the short term could be avoided by means of compensatory measures.

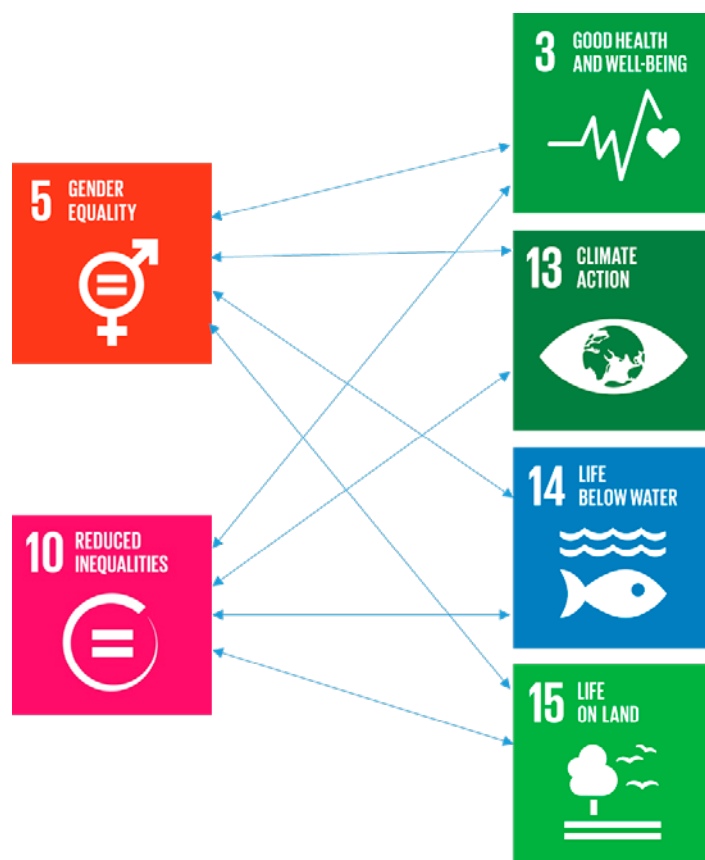
Most of the work in this phase consists of interviews with people who are active in the field of policy development. Interviewees were selected on the basis of their knowledge and understanding of policy documents and processes to improve the governance of society within links between the SDGs identified. The interviews were supplemented with an international outlook through examples from Asia, Colombia and Finland.

The results from the interviews and the literature study in Stage 2 indicate that very little has yet been done at policy level, both internationally and in Sweden, to manage the correlations and links between the different SDGs in Agenda 2030. For Sweden's part, the budget bill is cited as the most important policy document for improvement, as it is at a high national level that sustainability issues should be managed and governed, and that is where funds can be directed. More clearly defined governance with more collaboration between different actors has also been proposed, as well as more interdisciplinary research into synergies and how to achieve them more easily. The initiatives undertaken so far to integrate Agenda 2030 into Swedish policy are not considered to be sufficiently wide-ranging. The work of the Agenda 2030 delegation is not considered to have been given sufficient resources and influence. Regional and municipal levels have been identified as important for operationalising both Goal 5 and Goal 10. The county administrative boards and the Swedish Association of Local Authorities and Regions (SKL) are important actors in this area, and they can constitute an important link between national and regional/local level.

In conclusion, we would make the observation that it is interesting that our study was requested, and that we found material to study. We see this as a good sign that Agenda 2030 work has started and is engaging. The 17 SDGs are described in Agenda 2030 as universal, transformative and integrated. The latter means that if they are to be achieved, they must be dealt with together. We hope that our work can be one step along the path to getting there.

2 Bakgrund

Naturvårdsverket uppdrog åt KTH att under 2017 göra en kunskapsöversikt av ömsesidiga beroenden mellan de olika dimensionerna av hållbarhet. Arbetet resulterade i en rapport (Naturvårdsverket, 2018) där ett flertal intressanta områden identifierades där fördjupade studier skulle kunna föra kunskapen om ömsesidiga beroenden framåt, samt ett behov av att konkretisera forskningsresultaten och göra dem användbara i samhället. I ett nytt uppdrag går vi nu vidare för att ytterligare öka kunskapen gällande de ömsesidiga beroendena. Syftet är bland annat att ta fram ett underlag om hur insikt om de ömsesidiga beroendena kan användas för att underlätta uppfyllelse av de svenska miljö kvalitetsmålen. I ett första steg analyseras hur några utvalda mål i Agenda 2030, FNs 17 hållbarhetsmål (Sustainable Development Goals – SDGs) förhåller sig till varandra. De mål, inklusive delmål (targets) som valdes, utifrån önskemål från Naturvårdsverket, är SDG 5 Jämställdhet och SDG 10 Minskad ojämlikhet. Analysen syftar till att identifiera hur de utvalda målen kan påverka och/eller påverkas av de SDG:er som i första hand berör miljö kvalitetsmålen; SDG 3 Hälsa och välbefinnande, SDG 13 Bekämpa klimatförändringarna, SDG 14 Hav och marina resurser samt SDG 15 Ekosystem och biologisk mångfald.

Figur 1. Illustration av de valda målen, SDG 5 och SDG 10 samt SDG 3, 13, 14 och 15, och relationerna mellan dem som analyserats.

3 Vår ansats och rapportens disposition

Arbetet har utförts i två steg. Det första steget handlade om att identifiera samband mellan de valda målen, baserat på expertbedömningar och understött av forskningslitteratur, i de fall det stod att finna sådan. Detta arbete har avrapporterats i en tidigare rapport (Ekener, Katzeff, Gunnarsson-Östling & Skånberg, 2018) och sammanfattas endast här.

Det andra steget består i att undersöka hur kunskapen om de identifierade sambanden skulle kunna användas för svensk policyutveckling, i syfte att förbättra möjligheten att nå de i analysen ingående målen inom Agenda 2030. Det arbetet avrapporteras i denna rapport.

Fortsättningen av rapporten är upplagd enligt följande:

- Avsnitt 4 innehåller sammanfattningen av arbetet i steg 1, där sambanden identifierades.
- I avsnitt 5 görs en fördjupande analys av de identifierade sambanden.
- I avsnitt 6 undersöker vi, främst genom intervjuer med relevanta aktörer, förutsättningarna för att använda denna kunskap i svensk policyutveckling. Syftet med intervjuerna är att bättre förstå för hur den kan bidra till måluppfyllelse av de globala målen och andra svenska mål på området, såsom miljökvalitetsmålen.
- Avsnitt 7 innehåller våra slutsatser inkl. förslag på fortsatt forskning och avsnitt 8 referenser.

4 Sammanfattning Steg 1 - Identifierade samband

Arbetet med att identifiera samband mellan olika hållbarhetsmål har redovisats i en tidigare rapport (Ekener et al., 2018). Här ges enbart en kort sammanfattning. För ett djupare och mer resonerande resonemang kring sambanden – som inte är entydigt fastslagna utan baserar sig på bedömningar – hänvisas till den tidigare rapporten.

4.1 Val av delmål

För att göra detta arbete mer relevant och användbart har fokus lagts på delmål där utmaningen och därmed förbättringspotentialen bedömts som störst i ett svenskt perspektiv. De utvalda delmålen i Mål 5 respektive Mål 10 visas nedan.

SDG 5 Jämställdhet

5.1 Avskaffa alla former av diskriminering av alla kvinnor och flickor överallt.

5.2 Avskaffa alla former av våld mot alla kvinnor och flickor i det offentliga och privata rummet, inklusive människohandel, sexuellt utnyttjande och andra typer av exploatering.

5.4 Erkänna och värdesätta obetalt omsorgs- och hushållsarbete genom att tillhandahålla offentliga tjänster, infrastruktur och socialt skydd samt genom att främja delat ansvar inom hushållet och familjen, i enlighet med vad som är nationellt lämpligt.

5.5 Tillförsäkra kvinnor fullt och faktiskt deltagande och lika möjligheter till ledarskap på alla beslutsnivåer i det politiska, ekonomiska och offentliga livet.

SDG 10 Jämlikhet

10.1 Till 2030 successivt uppnå och upprätthålla en inkomstillväxt högre än det nationella genomsnittet för de 40 procent av befolkningen som har lägst inkomst.

10.2 Till 2030 möjliggöra och verka för att alla människor, oavsett ålder, kön, funktionsnedsättning, ras, etnicitet, ursprung, religion eller ekonomisk eller annan ställning, blir inkluderade i det sociala, ekonomiska och politiska livet.

10.3 Säkerställa lika möjligheter och minska förekomsten av ojämlika utfall, bland annat genom att avskaffa diskriminerande lagstiftning, politik och praxis och främja lagstiftning, politik och åtgärder av lämpligt slag i detta hänseende.

10.4 Besluta om politik, särskilt finans-, löne- och socialskyddspolitik, och successivt uppnå ökad jämlikhet.

10.5 Förbättra regleringen och övervakningen av globala finansmarknader och finansinstitut samt stärka genomförandet av sådana regleringar.

10.7 Underlätta en ordnad, säker, reglerad och ansvarsfull migration och rörlighet av personer, inklusive genom planerad och väl fungerande migrationspolitik.

4.2 Utfall av analysen av samband

Sambanden har identifierats från båda håll, det vill säga hur åtgärder inom målen om jämlikhet och jämställdhet påverkar de miljörelaterade målen, och hur åtgärder inom de miljörelaterade målen påverkar målen om jämlikhet och jämställdhet.

4.2.1 Identifierade samband med utgångspunkt ifrån Mål 5 och Mål 10, och åtgärder för att nå de målen.

I tabell 1 nedan, och i den följande texten, sammanfattas det identifierade sambanden med utgångspunkt ifrån inom målen om jämlikhet och jämställdhet, Mål 5 och Mål 10, och åtgärder för att nå de målen.

		SDG 3			SDG 13			SDG 14						SDG 15						
		3.9	13.1	13.2	13.3	14.1	14.2	14.3	14.4	14.5	14.6	15.1	15.4	15.5	15.6	15.8	15.9			
SDG 5	5.1	0	1	1	1	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0			
	5.2	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0			
	5.4	1	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0			
	5.5	1	1	1	1	0	1	0	1	1	1	1	1	1	1	1	1			
SDG 10	10.1	-1	1	1	0	-1	0	0	1	1	1	-1	1	1	0	0	0			
	10.2	-1	-1	-1	-1	0	-1	0	-1	-1	-1	-1	-1	-1	-1	0	-1			
	10.2 m. policy	1	1	1	1	0	1	0	1	1	1	1	1	1	1	0	1			
	10.3	0	1	1	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0			
	10.4	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0			
	10.5	1	2	2	2	1	0	0	1	0	0	1	1	1	1	0	0			
	10.7	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0			

Tabell 1. Hur SDG 5 Jämställdhet och SDG 10 Minskad ojämlikhet **påverkar** SDG 3 Hälsa och välbefinnande, SDG 13 Bekämpa klimatförändringarna, SDG 14 Hav och marina resurser samt SDG 15 Ekosystem och biologisk mångfald, för utvalda delmål. Grönt i tabellen representerar ett positivt samband, en synergi, medan rött innebär ett negativt samband, en trade-off. Gult betyder inget eller svagt samband. För delmål 10.2 har olika bedömningar gjorts beroende på om det finns policy som styr mot hållbarhet eller inte i aktuella beslutsorgan.

Påverkan från insatser inom Mål 5 på 3.9

- mer jämställdhet ger högre samhällsaktivitet hos kvinnor, och med en högre prioritering av miljöfrågor och ett mer miljöanpassat beteende hos kvinnor kan det leda till minskade föroreningar

Påverkan från insatser inom Mål 5 på 13

- minskad diskriminering av kvinnor, med kvinnors större miljöengagemang i såväl värderingar som handling samt deras högre riskaversion, förväntas kunna växla upp klimatarbetet

Påverkan från insatser inom Mål 5 på 14

- kvinnors större miljöengagemang och handlanden förväntas delvis, men i lägre utsträckning än ovan, påverka positivt vid ökad jämställdhet

Påverkan från insatser inom Mål 5 på 15

- kvinnors större engagemang i miljöfrågor, miljöanpassade beteende och nivå på riskaversion, förväntas ha en positiv påverkan när deras inflytande ökar

Påverkan från insatser inom Mål 10 på 3.9

- ökade inkomster för de lägsta inkomstgrupperna kan påverka negativt på grund av totalt sett ökad konsumtion (under förutsättning att ökning sker även i de högre inkomstgrupperna, snarare än att inkomsterna omfördelas)
- om grupper med en negativ agenda kring miljöanpassning får ökat inflytande, och det saknas styrning genom policy eller dylikt, kan det påverka negativt. Om policy finns kan det istället bli positivt.
- förbättrad reglering och övervakning av finansmarknader kan ge en förbättring av påverkan av miljöprestandan

Påverkan från insatser inom Mål 10 på Mål 13

- kan ge de med lägre inkomster bättre motståndskraft mot klimatrelaterade problem samt en större acceptans för stärkt klimatpolitik
- kan förbättra legitimiteten hos institutionella organ att hantera klimatfrågan
- kan på ett betydande sätt förbättra förutsättningen hos institutionella organ att hantera klimatfrågan

Påverkan från insatser inom Mål 10 på Mål 14

- ökade inkomster för de lägsta inkomstgrupperna kan påverka negativt på grund av ökad konsumtion (under förutsättning att även övriga inkomster fortsätter att öka)
- minskad ojämlikhet kan ge ökad acceptans för förvaltnings- och skyddsåtgärder
- förbättrad inkludering kan påverka möjligheten till bra förvaltning och reservatsbildning positivt, om det finns bra styrning mot hållbarhet
- reglering och styrning av de finansiella marknaderna kan ha positiv inverkan på minskade vattenföroreningar samt minska förekomsten av överfiskning

Påverkan från Insatser inom Mål 10 på Mål 15

- ökade inkomster för de lägsta inkomstgrupperna kan påverka negativt på grund av totalt sett ökad konsumtion (under förutsättning att ökningen sker även i de högre inkomstgrupperna, snarare än att inkomsterna omfördelas)
- minskad inkomstjämlighet kan inverka positivt, då hög inkomst-
ojämlighet har visat på samband med förlust av biodiversitet
- förbättrad inkludering kan minska belastningen på ekosystemen, om de vars intressen behöver bevakas får en röst. Vid inkludering av grupper med motsatta intressen riskeras dock en negativ effekt, om det inte finns ramverk på plats som styr mot bevarande.
- reglering och styrning av de finansiella marknaderna antas ha positiv inverkan på bevarande och biologisk mångfald

4.2.2 Identifierade samband med utgångspunkt ifrån delmål 3.9, Mål 13, 14 och 15, och åtgärder för att nå de målen.

I tabell 2, och i den följande texten, sammanfattas de identifierade sambanden med utgångspunkt ifrån delmål 3.9, Mål 13, 14 och 15, och åtgärder för att nå de målen.

		SDG 5				SDG 14						
		5.1	5.2	5.4	5.5	10.1	10.2	10.3	10.4	10.5	10.7	
SDG 3	3.9	0	0	0	0	1	1	0	0	0	0	
SDG 13	13.1	1	0	0	0	1	1	1	0	0	0	
	13.2	1	0	0	0	1	1	1	0	0	1	
	13.3	1	0	0	0	1	1	1	0	1	1	
SDG 14	14.1	1	0	0	0	1	1	1	0	0	0	
	14.2	0	0	0	0	1	1	1	0	0	0	
	14.3	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	
	14.4 kort sikt	0	0	0	0	-1	-1	-1	0	0	0	
	14.4 lång sikt	0	0	0	0	1	1	1	0	0	0	
	14.5 kort sikt	0	0	0	0	-1	-1	-1	0	0	0	
	14.5 lång sikt	0	0	0	0	1	1	1	0	0	0	
	14.6 kort sikt	0	0	0	0	-1	-1	-1	0	0	0	
	14.6 lång sikt	0	0	0	0	1	1	1	0	0	0	
SDG 15	15.1	0	0	0	0	1	1	1	0	0	0	
	15.4	0	0	0	0	1	1	1	0	0	0	
	15.5 kort sikt	0	0	0	0	-1	-1	-1	0	0	0	
	15.5 lång sikt					1	1	1	0	0	0	
	15.6	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	
	15.8	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	
	15.9	0	0	0	1	0	0	0	0	0	0	

Tabell 2. Hur SDG 3 Hälsa och välbefinnande, SDG 14 Bekämpa klimatförändringarna, SDG 15 Ekosystem och biologisk mångfald **påverkar** SDG 5 Jämställdhet och SDG 10 Minskad ojämlikhet. Grönt i tabellen representerar ett positivt samband, en synergi, medan rött innebär ett negativt samband, en trade-off. Gult betyder inget eller svagt samband. För vissa delmål har olika bedömningar gjorts av sambanden på kort respektive lång sikt.

Påverkan från insatser inom delmål 3.9 på Mål 5

- Ingen större påverkan identifierad

Påverkan från insatser inom Mål 13 på Mål 5

- kvinnor är mer sårbara för klimatförändringarnas effekter, varför insatser här kan stärka jämställdheten

Påverkan från insatser inom Mål 14 på Mål 5

- ökad möjlighet för kvinnor att fritt kunna välja sin kost på grund av högre känslighet för miljögifter i födan i fertil ålder

Påverkan från insatser inom Mål 15 på Mål 5

- ökad integrering av ekosystem och biologisk mångfald kan stärka kvinnors deltagande i beslutande församlingar på grund av högre prioritering och därmed kunnande på området

Påverkan från insatser inom delmål 3.9 på Mål 10

- grupper med låg socioekonomisk status påverkas mer negativt av föroreningar, vilket kan göra att skillnaden i hälsostatus, och därmed ojämlikheten, minskar

Påverkan från insatser inom Mål 13 på Mål 10

- socioekonomiskt svagare grupper är mer sårbara för klimatförändringarna effekter, varför insatser på området skulle kunna stärka jämlikheten i samhället

Påverkan från insatser inom Mål 14 på Mål 10

- socioekonomiskt svagare grupper är mer sårbara för försämringar i miljön, inkl hav och marina resurser, varför insatser på området skulle kunna stärka jämlikheten i samhället
- för vissa delmål under Mål 14 är det en blandad bild, där utfallet kan vara både positivt och negativt beroende på tidsperspektiv

Påverkan från insatser inom Mål 15 på Mål 10

- bevarandet av landekosystemen innebär ett värnande av de, ofta socioekonomiskt svaga, grupper som är beroende av dessa för sin försörjning
- något delmål under Mål 15 ger på motsvarande sätt som ovan en blandad bild, där det kan uppstå en negativ effekt medan den långsiktiga effekten kan vara positiv

5 Fördjupad analys av identifierade samband i Steg 1

Vi gör här en fördjupad analys av några av de identifierade sambanden baserat på arbetsgruppens expertkunnande. Vi har valt att titta närmare på mål där förbättrande åtgärder förväntas eller riskerar ha stor påverkan också på andra mål. Det kan handla om positiva samband i form av en möjlig förstärkning av ett annat mål, eller negativa samband i form av en risk för en försämring av ett annat mål. De samband vi har valt att fokusera på är:

- DG 5.1 och 10.1-3 kontra SDG 13-15, och SDG 3.9, det vill säga hur jämställdhets- och jämlikhets/fördelningspolitiken, beroende på hur den utformas, kan påverka klimat- och miljöpolitiken, och i viss utsträckning också hur politiken gällande klimat-, havs och fiske-, markmiljömålen, samt för giftfri miljö, kan påverka jämställdhets- och jämlikhets/fördelningspolitiken
- SDG 10.5 kontra delar av SDG 13-15 och SDG 3.9; det vill säga hur mer av hållbarhetsrapporteringskrav i finanssektorn kan påverka allehanda miljömål som berörs av kommersiella aktörers beteende

5.1 Klimatpolitik, Jämställdhets- och Jämlikhets/fördelningspolitik och deras koppling till miljökvalitetsmålen

Nedan diskuteras möjliga synergier mellan den svenska klimatpolitiken och jämställdhets- och jämlikhets/fördelningspolitiken, och de eventuella risker ökad fördelningspolitik kan innebära för möjligheterna att nå klimatmålen och de övriga miljömålen.

De SDG:er som berör klimat, jämställdhet och minskad ojämlikhet och har visat på tydliga samband är:

SDG 13

13.1 Stärka motståndskraften mot och förmågan till anpassning till klimatrelaterade faror och naturkatastrofer i alla länder.

13.2 Integrera klimatåtgärder i politik, strategier och planering på nationell nivå.

13.3 Förbättra utbildningen, medvetenheten och den mänskliga och institutionella kapaciteten vad gäller begränsning av klimatförändringarna, klimatanpassning, begränsning av klimatförändringarnas konsekvenser samt tidig varning.

SDG 5

5.1 Avskaffa alla former av diskriminering av alla kvinnor och flickor överallt.

5.4 Erkänna och värdesätta obetalt omsorgs- och hushållsarbete genom att tillhandahålla offentliga tjänster, infrastruktur och socialt skydd samt genom att främja delat ansvar inom hushållet och familjen, i enlighet med vad som är nationellt lämpligt.

5.5 Tillförsäkra kvinnor fullt och faktiskt deltagande och lika möjligheter till ledarskap på alla beslutsnivåer i det politiska, ekonomiska och offentliga livet.

SDG 10

10.1 Till 2030 successivt uppnå och upprätthålla en inkomstillväxt högre än det nationella genomsnittet för de 40 procent av befolkningen som har lägst inkomst.

10.2 Till 2030 möjliggöra och verka för att alla människor, oavsett ålder, kön, funktionsnedsättning, ras, etnicitet, ursprung, religion eller ekonomisk eller annan ställning, blir inkluderade i det sociala, ekonomiska och politiska livet.

10.3 Säkerställa lika möjligheter och minska förekomsten av ojämlika utfall, bland annat genom att avskaffa diskriminerande lagstiftning, politik och praxis och främja lagstiftning, politik och åtgärder av lämpligt slag i detta hänseende.

5.1.1 Klimatpolitiken och en politik för ökad jämställdhet

Klimatmålen utgörs här av det svenska Miljökvalitetsmål 1 Klimat (MKM 1) och FN:s hållbarhetsmål – Sustainable Development Goal 13 Curb Climate Change (SDG 13), och dess tre delmålen om 13.1 Adaptation, 13.2 Mitigation och 13.3 Capacity Building. Alla dessa klimatmål kan sammanfattningsvis gynnas av att samhället blir mer jämställt. En ökad jämställdhets möjliga positiva inverkan på klimatmålen bygger dock på att jämställdhetsnormerna förändras, och att mäns beteendemönster när det gäller konsumtion och omsorg om naturen blir mer likt det beteende kvinnor uppvisar. Å andra sidan skulle klimatarbetet snarast försvåras om det kvinnliga beteendet mer börjar likna mäns. Troligen kommer knappast en traditionellt förd jämställdhetspolitik att påverka samhällets förmåga att möta MKM 1 eller SDG 13 och dess delmål så mycket, men om däremot klimatpolitiken utformades med jämställdhetspolitiska förtecken för att uttryckligen gynna kvinnor och deras livsval, och inte minst om detta inkluderade också ett barnperspektiv, skulle det i sig kunna vara argument för en annan stadsplanering, mer och säkrare kollektivtrafik och annat som efterfrågas i högre grad av kvinnor än av män. Om politiska investerings- och policybeslut i högre grad utformades med barnens bästa som norm, och om samhällsplaneringen i högre utsträckning prioriterar kvinnors preferenser exempelvis vad gäller fritidsaktiviteter, skulle det antagligen ha indirekta positiva klimatpolitiska effekter. Sammantaget finns det således synergier mellan SDG 5 och SDG 13. Synergierna utnyttjas troligen bäst av att låta jämställdhetsperspektiven, inte minst barnperspektivet, genomgå och påverka klimatpolitiken.

5.1.2 Klimatpolitiken och en politik för minskad ojämlikhet

De flesta av klimat- och miljömålen rörande havet och fisket, landekosystemen samt giftfri miljö bör också kunna gynnas av att samhället blir mer jämlikt. Det bygger dock på att fördelningspolitiken inte i sig totalt sett genererar ökad konsumtion. Det finns en viss risk för detta då mindre bemedlade personer vanligtvis lägger en större andel av sin inkomst på konsumtion än sparande

(investeringar) (Carroll, Slacalek, Tokuoka, & White, 2017). Den totala svenska konsumtionen skulle också marginellt kunna ändra karaktär, och i värsta fall bli mer klimat- och miljöpåverkande, om grupper som tidigare inte haft råd använde sin ökade köpkraft till att öka fossilbaserad bilism, flygtrafik eller på annat sätt förändrar det totala samhällets konsumtion i mer klimat- och miljöpåverkande riktning. Höginkomsttagare har nästan alltid större klimatfotavtryck än låginkomsttagare - i medeltal följer nästan utsläppen proportionellt mot konsumtionsutgifterna - men på individnivå finns en mycket stor fotavtrycksvariation även bland dem som spenderar lika mycket pengar. Till exempel kräver det ofta stora investeringar av ett hushåll om det ska bygga ett passivhus som inte drar någon extra uppvärmningsenergi, eller att köpa en elbil.

Hur de båda grupper som berörs av fördelningspolitiken - det vill säga de som i slutändan gynnas, respektive beskattas hårdare - förändrar sin konsumtion om de får mer respektive mindre pengar i plånboken är svårt att avgöra i förväg. Givetvis kommer hur de agerar också att påverkas av andra politiska styrmedel. Målet om effekter på klimat- och miljö från en minskad ojämlikhet är på så sätt en komplex fråga. Därför behöver en fördelningspolitik som också ska leda till mindre klimat- och miljöpåverkan kompletteras med annan miljöpolitik som styr konsumtionsval och beteendemönster i ekologisk hållbar riktning.

De potentiella klimatvinsterna av en mer långtgående fördelningspolitik som på olika sätt minskar ojämlikheten ekonomiskt, socialt och gällande makt- och samhällsdeltagande, är att det dels skulle ge grupper med obefintliga eller små marginaler bättre rådrum över sitt liv och därmed större manöverutrymme för att göra klimatanpassade val. Det skulle dels också kunna underlätta möjligheterna att ta del av (klimat)forskningen och dess rön, och engagera sig i rörelser som direkt eller indirekt driver på samhällsdebatten i en mer hållbar riktning. Att öka samhällets kunskap om klimatförändringar och vår gemensamma kapacitet att göra någonting åt dem bidrar positivt till klimatdelmålen 13.1 och 13.3. Detta innebär att motståndskraften (resiliensen) hos de mest utsatta individernas motståndskraft ökar, vilket även deras förmåga att hantera de redan oundvikliga klimatförändringseffekter (adaptation) gör.

5.1.3 Övrig miljöpolitik och dess kopplingar till jämställdhetspolitiken och en politik för en minskad ojämlikhet

Resonemangen om hur mer av ett barnperspektiv och jämställdhetsperspektiv skulle påverka miljömålen kopplade till grundvatten, sjöar och vattendrag, luft, havet, skogen, jordbruksmarken, våtmarker, fjällen, den biologiska mångfalden och en giftfri miljö, är desamma som gällande det ovan förda resonemanget om kopplingarna till klimatpolitiken. Känsligheten för luftföroreningar och gifter är större hos framför allt barn, och det utgår t.o.m. varningar för hur ofta barn, gravida kvinnor och kvinnor i fertil ålder bör äta viss sorts fisk fångad i vissa vatten. Ju mer politik, till exempel gällande transportsystemets utformning, eller hälsogränser för koncentrationer av

föroreningar i luft eller vatten, som kopplas till ett barn- eller jämställdhetsperspektiv, desto mer transformativt lär den kunna utformas ur ett miljöperspektiv, eftersom barnsäkerhet i trafiken främjar låga hastigheter och mer av gång- och cykelvägar, och både kvinnor och barn ofta har lägre riktvärden för hälsoförenliga föroreningshalter. De flesta verksamheter som på ett eller annat sätt förknippas med en potentiellt negativ påverkan på de ekosystemrelaterade miljömålen och SDG:erna, vare sig det rör branschens verksamhet, eller fritidsaktiviteter kopplade till motorer av något slag, förknippas mer med män än kvinnor och barn.

De globala hållbarhetsmål detta berör, och där det finns tydliga samband är:

SDG 14

14.1 Till 2025 förebygga och avsevärt minska alla slags föroreningar i havet, i synnerhet från landbaserad verksamhet, inklusive marint skräp och tillförsel av näringsämnen.

14.2 Senast 2020 förvalta och skydda marina och kustnära ekosystem på ett hållbart sätt för att undvika betydande negativa konsekvenser, bland annat genom att stärka deras motståndskraft, samt vidta åtgärder för att återställa dem i syfte att uppnå friska och produktiva hav.

14.3 Minimera och åtgärda havsförurningens konsekvenser, bland annat genom ökat vetenskapligt samarbete på alla nivåer.

14.4 Senast 2020 införa en effektiv fångstreglering och stoppa överfiske, olagligt, orapporterat och oreglerat fiske liksom destruktiva fiskemetoder samt genomföra vetenskapligt baserade förvaltningsplaner i syfte att återställa fiskbestånden så snabbt som möjligt, åtminstone till de nivåer som kan producera maximalt hållbart uttag, fastställt utifrån deras biologiska egenskaper.

14.5 Senast 2020 skydda minst 10 procent av kust- och havsområdena, i överensstämmelse med nationell och internationell rätt och på grundval av bästa tillgängliga vetenskapliga rön.

14.6 Senast 2020 förbjuda vissa former av fiske-subsventioner som bidrar till överkapacitet och överfiske, avskaffa subsventioner som bidrar till olagligt, orapporterat och oreglerat fiske och avstå från att införa nya sådana subsventioner, med erkännande av att en ändamålsenlig och effektiv särskild och differentierad behandling av utvecklingsländerna och de minst utvecklade länderna bör vara en integrerad del av förhandlingarna om fiskesubsventioner i Världshandelsorganisationen.

SDG 3

3.9 Till 2030 väsentligt minska antalet döds- och sjukdomsfall till följd av skadliga kemikalier samt föroreningar och kontaminering av luft, vatten och mark.

SDG 15

15.1 Till 2020 bevara, återställa och hållbart använda ekosystem på land och i sötvatten och deras ekosystemtjänster, särskilt skogar, våtmarker, berg och torra områden, i enlighet med de skyldigheter som anges i internationella överenskommelser.

15.4 Senast 2030 säkerställa att bevara bergsekosystemen, inklusive deras biologiska mångfald, i syfte att öka deras förmåga att producera nytta som behövs för en hållbar utveckling.

15.5 Vidta omedelbara och betydande åtgärder för att minska förstörelsen av naturliga livsmiljöer, hejda förlusten av biologisk mångfald och senast 2020 skydda och förebygga utrotning av hotade arter.

15.9 Senast 2020 integrera ekosystemens och den biologiska mångfaldens värden i nationella och lokala planerings- och utvecklingsprocesser, strategier för fattigdomsminskning samt räkenskaper.

Eftersom kvinnor och barn också är överrepresenterade i inkomstfördelningens undre halva skulle också en politik för minskad ojämlikhet stärka kvinnors och barns röst i samhällsdebatten och öka deras förmåga att göra mer informerade och förhoppningsvis ännu mer miljövänliga val. Här behövs dock på samma sätt som gällande klimatet en brasklapp om att ökad köpkraft hos tidigare eftersatta grupper skulle kunna leda till en total ökning av miljöpåverkande konsumtion, om inte mer inkomstsstarka grupper samtidigt minskar sin konsumtion så att det uppväger denna ökning och den medföljande miljöpåverkan.

En mer transformativ miljöpolitik skulle på kort sikt kunna slå mot branscher på landsbygden som ofta redan har låg lönsamhet. Detta skulle i så fall kunna riskera att öka ojämlikheten mellan stads- och landsbygdsbor. På lång sikt är en kraftfull miljöpolitik, som bevarar och stärker alla de ekosystemtjänster som i synnerhet landsbygdsnäringsarna är beroende av, till nytta för all ekonomisk verksamhet, inte minst primärnäringsarna. En hållbart utformad miljö- och klimatpolitik behöver stärka även de ekonomiska förutsättningarna för hållbart brukade ekosystem, vilket då förhoppningsvis också skulle leda till ökad jämlikhet mellan stad och land.

5.1.4 Jämställdhetsarbetets möjligheter att stödja klimatarbetet och vise versa

Gällande jämställdhet har kopplingen mellan SDG 5 och dess delmål 5.1 och 5.5 bedömts vara understödjande till samtliga delmål under SDG 13 det vill säga att ökad jämställdhet på olika sätt kan gynna klimatarbetet. Det beror på samma omständighet som angetts ovan; kvinnors högre miljöengagemang i såväl värderingar som handling. Forskning visar också att kvinnor har högre riskaversion (Borghans, Heckman, Golsteyn, & Meijers, 2009), och de kan därför förväntas vilja gå fortare fram än män på dessa områden, eftersom klimatförändringarna utgör en risk för samhället, en risk som ska bedömas och värderas när beslut om klimatanpassning och andra klimatrelaterade åtgärder tas (Hélène Hermansson, 2014). Med minskad diskriminering av kvinnor, vilket ger dem ökade möjligheter att påverka samhället både ekonomiskt, socialt, och politiskt, samt ökat inflytande för kvinnor i beslutande församlingar, förväntas både klimatanpassning, möjligheterna för genomförande av klimatåtgärder samt medvetenheten om klimatproblematiken att öka.

Omvänt finns det underlag som pekar på att kvinnor är mer sårbara för klimatförändringarnas effekter, vilket ligger bakom bedömningarna att om klimatedelmålen 13.1-3 förbättras gynnas jämställdhetsdelmålen SDG 5.1 och 5.5. Det beror bland annat på att kvinnor och barn oftast har mer begränsade ekonomiska tillgångar, sämre förutsättningar på arbetsmarknaden och till viss del biologiska skillnader (FOI, 2012). En starkt motståndskraft och bättre anpassning i samhället mot klimatrelaterade negativa konsekvenser, en bättre integrering av klimatåtgärder i politik och planering, samt ökad institutionell kapacitet skulle med denna utgångspunkt kunna stärka jämställdheten, då kvinnor med sin högre sårbarhet i sådana fall inte utsätts för påfrestningar i samma utsträckning.

5.1.5 Hur åtgärder som motverkar ojämlikhet kan gynna klimatarbetet och vice versa

Gällande ojämlikhet finns det underlag som pekar mot att socioekonomiskt svagare grupper är mer sårbara än andra för klimatförändringarnas effekter (Hamann et al., 2018). Det beror bland annat på mer begränsade ekonomiska tillgångar och sämre förutsättningar på arbetsmarknaden. En stärkt motståndskraft och bättre anpassning i samhället mot klimatrelaterade negativa konsekvenser skulle då kunna minska utsattheten för negativa klimatkonsekvenser för sårbara grupper. Utsattheten skulle också kunna minskas av bättre integrering av klimatåtgärder i politik och planering samt ökad institutionell kapacitet. Jämlikheten i samhället kan stärkas eller bevaras genom att öka möjligheten till deltagande och samma möjligheter, samt genom förbättrad eller bibehållen arbetsförmåga. Analysen landar därmed i att minskad ojämlikhet (specifikt delmål 10:1-3) underlättas av att samhället lyckas närma sig delmålen om att bekämpa klimatförändringarna och deras konsekvenser (13:1-3).

Omvänt bedöms en minskad ojämlikhet stödja arbetet mot att nå klimatmålen, givet att det samtidigt förs en politik som gör det enkelt och billigt att agera klimatsmart, och svårare och dyrare att spendera inkomstförstärkningar på konsumtion med stora klimatavtryck. Delmål 10.1 respektive 10.3 (om ökade inkomster för de med lägst inkomster samt säkerställandet av lika möjligheter och minskad förekomst av ojämlika utfall) har bedömts stödja 13.1 och 13.2. De med lägst inkomster förväntas ha bättre motståndskraft mot klimatrelaterade problem samt en större acceptans för en stärkt klimatpolitik, om de får tillgång till mer resurser genom ökade inkomster och lika möjligheter. Kopplingen från 10.2 (om förbättrad social, ekonomisk och politisk inkludering av olika grupper) mot 13.1, 13.2 och 13.3 antas också vara understödjande. Det ger bättre motståndskraft mot klimatrelaterade problem, en större acceptans för stärkt klimatpolitik och det förbättrar representativiteten och legitimiteten hos institutionella organ att hantera klimatfrågan. Dock förutsätter det att den styrning som finns säkerställer att besluten leder mot ökad hållbarhet.

5.1.6 Jämställdhetsarbetets möjligheter att stödja miljöarbetet och vice versa

När det gäller ett mer jämställt hemarbete SDG 5.4 finns en möjlig understödjande miljöpolitikskoppling, med utgångspunkt i att om hushållarbetet delas mer lika mellan män och kvinnor skulle det innebära att män får mindre fritid. Miljöpåverkan minskar då eftersom deras fritidsintressen förväntas medföra mer föroreningar än kvinnors, baserat på en högre prioritering av miljöfrågor och ett mer miljöanpassat beteende hos kvinnor än hos män (FOI, 2012; Konsumentverket, 2017; Trafal, 2016). Detta avspeglar sig i miljökonsekvenserna av männens val av fritidsaktiviteter och hur de utförs (SCB, 2012). Gällande SDG 5.5 görs samma bedömning baserat på samma omständighet som ovan; att kvinnor prioriterar miljöfrågor högre än män, och med mer jämställt deltagande i beslutande organ kommer också besluten i högre utsträckning att leda till minskade föroreningar.

5.1.7 Hur åtgärder för att motverka ojämlikhet kan gynna miljöarbetet och vise versa

Det finns indikationer på att effekten av föroreningar på människor ser olika ut, baserat bland annat på socioekonomisk status, där grupper med låg socioekonomisk status påverkas mer negativt än de med högre status (Deguen & Zmirou-Navier, 2010; Forastiere et al., 2007). Utifrån det antas åtgärder mot föroreningar och deras hälsokonsekvenser leda till att skillnaden i hälsostatus, och därmed ojämlikheten, minskar mellan privilegierade och utsatta grupper, då förbättrad hälsa ökar möjligheten till arbetsinkomster och till att kunna delta i samhället.

Att socioekonomiskt svagare grupper anses vara mer sårbara för försämringar i miljön gäller även hav och marina resurser (Hamann et al., 2018). Om dessa skyddas, skyddas också sårbara grupper, ofta med låga inkomster, som har sin försörjning från hav eller kustnära områden, till exempel får yrkesfiskare och de som lever av fisketurism långsiktigt förbättrade möjligheter att försörja sig. De kan upprätthålla sin försörjning och får därmed större ekonomisk makt än annars. Några delmål under SDG 14 bedöms därmed kunna gynna jämlikheten.

På motsvarande sätt som för ekosystemen i hav och de marina resurserna, innebär bevarandet av landekosystemen ett värnande av de, ofta socioekonomiskt svaga, grupper som är beroende av dessa för sin försörjning. Det kan gälla lokala entreprenörer av olika slag (turism, lokalt tillverkade produkter etcetera), som är beroende av upplevelsevärden i naturen för sina erbjudanden. På kort sikt kan dock inskränkningar i ekosystembrukande möjligen missgynna enskilda markägare, till exempel på grund av ekonomiska och sociala påfrestningar vid reservatsbildning och liknande, medan den långsiktiga effekten av en fungerande miljöpolitik bedöms vara positiv.

Om de i samhället som nu har lägst inkomster får större inkomstförstärkningar (SDG 10.1) skulle det på kort sikt kunna inverka negativt på förekomsten av vattenföroreningar (SDG 14.1) eller ekosystempåverkande markanvändning (delmålen under SDG 15), på grund av den potentiellt ökade konsumtionen och därtill kopplade utsläpp. På längre sikt skulle totaleffekten t.o.m. kunna bli positiv. Detta beror i så fall på att dessa grupper då får bättre råd med miljöanpassade tekniklösningar och får möjlighet att välja en miljöanpassad konsumtion. Utfallet är sannolikt i hög utsträckning beroende på vilka miljöstyrande åtgärder politiken inför för att gynna en miljöanpassad konsumtion. Minskad ojämlikhet kan också ge ökad acceptans kraftfull miljöpolitik (Hamann et al. 2018).

Förbättrad inkludering, SDG 10.2, kan påverka möjligheten till bra förvaltning av havs- och kustnära ekosystem, inrättandet av marina reservat och reglerat fiske (14.2, 14.4 -6) (Hamann et al., 2018), och detsamma gäller landekosystemmålen (SDG 15 och några av dess delmål, främst 15.1, 15.4–5, samt 15.9), under förutsättning att styrning i beslutsfattandet sker mot hållbarhetsmålen. I de fall intressegrupper som inkluderas mer har prioriteringar

som inte leder till hållbarhet kan dock miljöpolitiken försvåras. Utfallet beror alltså på de politiska omgivande ramverken, t.ex. klimatlagen gällande klimatet, och miljömålssystemet gällande SDG 14 och 15.

5.2 Finansiella systemets påverkan på klimatarbetet

Det finansiella systemet kan enligt vår analys, i kombination med ett hållbarhets- och jämlikhetsskapande regelverk runt sig (SDG 10.5), utgöra en positiv påverkanskraft på klimatarbetet (MKM Klimat samt SDG 13), men också underlätta strävandena att undvika överfiske (SDG 14.4 som också återfinns i MKM Hav) och att nå flera ekosystemdelmål (SDG 15 och flera MKM rörande skogar, odlingslandskap osv). En anledning till detta är att det finansiella systemet styr i mångt och mycket både hur samhällets sparande kanaliseras till olika investeringar i olika branscher, men även avkastningskraven i samhället i stort. Därmed påverkas alla näringslivsgrenar i hög grad av vad som händer i det finansiella systemet och hur det samfällt agerar. När finansmarknaderna alltmer börjar uppmärksamma att de ekologiska hållbarhetsmålen är ett grundkrav, och att marknadens aktörer genom att gå längre och före och bli mindre miljöpåverkande medför det att de också ofta blir mer energi- och resurseffektiva. Dessutom minskar de sina risker och kan därtill få nya kunder. De kan ta bättre betalt och kan bli högre värderade i en rad sammanhang. Dessutom kan de minska sin upplånings- och försäkringskostnad och locka mer investeringskapital. Till sist, men inte minst, kan de öka sin goodwill, och sin totala långsiktiga lönsamhet.

5.2.1 Kan aktörer på de finansiella marknaderna bli nyckelspelare i hållbarhetsomställningen?

Den svenska allmänna pensionsfond fyra, AP4, har i flera år argumenterat, och också investerat en del av sitt kapital enligt de ovanstående premisserna. Deras utvärderingar har fallit väl ut och de har bland annat blivit inbjudna att prata i FN:s generalförsamling om detta. De allmänna pensionsfonderna regleras dock av lagstiftning vad gäller placeringsregler. Dessa regler genomgick en översyn vid årsskiftet 2018/19, vilket resulterade i att fonderna dels ges lite friare placeringstyglar, dels skrivs det uttryckligen in i deras regelverk att de ska verka för en hållbar utveckling i sin verksamhet, både gällande hur de placerar, och hur de agerar som ägare. Denna utveckling kan ytterligare påskyndas genom ett brett initiativ kring hållbarhet som kan innefatta bankföreningen, fondbolagens förening och givetvis de största enskilda finansmarknadsaktörerna. Här inkluderas de fyra svenska bankerna, de stora försäkringsbolagen och alla AP-fonderna.

När finansiella aktörer via till exempel tydligare redovisningskrav behöver se över sina rutiner, analysera sina affärsrisker utifrån hållbarhetshänsyn, så kommer troligen lönsamhetskalkylerna att förändras i hållbar riktning.

De verksamheter och företag som påverkar klimatet och miljön mest kommer att känna av detta tydligast, då finansmarknaderna i sin riskbedömning kommer att kräva att de förändras mest till det bättre för att få ha kvar sina fördelaktiga lånevillkor osv. På så sätt kommer alla klimat- och miljömål som påverkas av att dessa verksamheter och företag ställer om bli lättare att nå. De berörda företagen vill antagligen inte förlora sin ”status” hos finansmarknadsaktörerna.

Ökade finansmarknadskrav (SDG 10.5) som styr mot ökad hållbarhet och ökad jämlikhet (social hållbarhet) kommer således att underlätta alla de klimat- och miljömål som är beroende av ekonomiska verksamheter och företags agerande. Ju närmare dessa finansiella redovisningskrav följer SDG-indelningen, desto större positiv inverkan kommer redovisningskraven att ha på SDG:erna och dess delmål. Vissa delmål är dock mer förknippade med affärsbedrivande verksamhet än andra, vilket gör att vissa delmål kan gynnas mer än andra av skärpta hållbarhetsredovisningskrav i finanssektorn.

Mål om skyddade arealer är mindre kopplade till finansmarknadens agerande än till exempel affärsverksamheter som fiske, skogsbruk och inte minst stora industriella växthusgasutsläppare, eller aktörer som hotas av att de inte klimatanpassar sig, till exempel energibolag. Eftersom finanssektorn är en stor och viktig svensk aktör – och på så sätt en institution – kommer även SDG 13.3 att gynnas eftersom redovisningskraven i sig är en utbildningsinsats, ökar medvetenheten om klimatfrågan på alla möjliga sätt hos alla aktörer i finanssektorn, och hos alla de aktörer som har med finanssektorn att göra (= nästan alla aktörer). På så sätt ökas också hela det svenska samhällets (SDG13.3) ”institutionella kapacitet vad gäller begränsning av klimatförändringarna, klimatanpassning, begränsning av klimatförändringarnas konsekvenser” och eftersom finansmarknaderna är en sekundsnabb verksamhet så innebär det också den i sig blir ett system för ”tidig varning”.

De delar som i underrapporten ger stöd för dessa resonemang är följande bedömningar:

Delmål 3.9 om hälsopåverkande utsläpp skulle gynnas av att finansmarknaderna via reglering och styrning blir mer hållbarhetsanpassade, eftersom just utsläpp till luft, mark och vatten brukar vara de som först nämns när miljöprestanda diskuteras.

SDG 13.1, 13.2 samt 13.3 gynnas samtliga av att reglering och övervakning av finansmarknaderna förbättras, om det görs utifrån ett hållbarhetsperspektiv. Det kan samhället, som i hög grad påverkas av beslut inom finanssektorn, ökad motståndskraft mot klimatrelaterade problem, ge ett betydande större utrymme för en skärpt klimatpolitik samt på ett betydande sätt förbättra förutsättningen hos institutionella organ att hantera klimatfrågan. Ju mer en sådan reglering och övervakning styr mot de globala målen, desto mer underlättas genomförandet av klimatåtgärder.

På samma sätt skulle en reglering och styrning av de finansiella marknaderna som innebär att dessa i sina beslut tar en ökad miljöhänsyn, kunna leda till exempelvis minskade vattenföroreningar (SDG 14.1) samt minska

förekomsten av överfiskning på havsmiljöområdet (14.4). De andra delmålen inom SDG 14 styrs huvudsakligen politiskt och inte av privata aktörer, vilket gör att en mer hållbarhetsinriktad finansmarknad inte kommer att påverka dem i så hög grad. Effekten på havsförsurningen sker indirekt, via minskade koldioxidutsläpp, och tas därför inte upp här.

Enligt samma logik förbättrar en hållbarhetsfokuserande reglering och styrning av de finansiella marknaderna flera av delmålen under SDG 15 om landmiljöfrågor. Detta sker via att ett ökat miljötanke hos hela det finansberoende näringslivet och andra ekonomiska aktörer lär minska belastningen på/försämringen av ekosystemen (15.1), öka bevarandet av bergesystem (15.4), och minska förlust av biodiversitet (15.5). Många av de andra delmålen är mer styrda av politik och lär inte på samma sätt gynnas av att finansmarknaderna sätter hållbarhetsfrågorna mer i fokus.

6 Steg 2 Möjligheter till nyttiggörande inom svensk policyutveckling

Det arbetet som rapporteras här är en fortsättning på arbetet i Steg 1. Vi ville undersöka vilka implikationer de identifierade sambanden i steg 1 kunde ha för att förbättra förutsättningarna för att nå de globala hållbarhetsmålen för svenskt vidkommande. För att förstå mer om det fann vi att vi behövde identifiera de policydokument som styr utvecklingen inom dessa områden, det vill säga jämställdhet och jämlikhet, samt hur det går till när dessa vidareutvecklas. Vidare behövde vi förstå vilka eventuella nya styrdokument som skulle kunna behövas för att förbättra styrningen på jämställdhets- respektive jämlikhetsområdet.

Vi har intervjuat ett antal aktörer som kan tänkas ha information om nuläget samt idéer om framtida utveckling. Vi valde också att komplettera dessa intervjuer med litteratursökning för att se om det fanns modeller i andra länder för att hantera detta som skulle kunna underlätta en möjlig organisering av detta arbete i Sverige. I det här arbetet har vi pratat med följande aktörer¹:

Aktör	Roll	Frågeställning
Viveka Palm, SCB	Kompetens om statistik och indikatorer för de globala målen, brett kontaktnät med aktörer på området	Allmänt orienterande om aktörer på området inom Sverige
Eva Alfredsson, Tillväxtanalys och KTH	Analytiker och forskare	Fokus på mål 10
Göran Enander, landshövding Uppsala Län	Tidigare statssekreterare Miljö- och energidepartementet, generaldirektör Skogsstyrelsen, ordförande Miljömålsrådet	Fokus på mål 10
Johan Kuylenstierna, Klimatpolitiska rådet, mf I	Bred erfarenhet på hållbarhetsområdet från såväl forskning som offentlig förvaltning	Brett fokus på implementering av Agenda 2030
Annika Olsson, Jämställdhetsmyndigheten	Förvaltningsbaserad kompetens på jämställdhetsområdet	Fokus på mål 5
Fredrik Bondestam, Nationella sekretariatet för genusforskning	Forskningsbaserad kompetens på jämställdhetsområdet	Fokus på mål 5
Kerstin Blom Bokliden, Sveriges Kommuner och Landsting (SKL)	Kompetens om hållbarhetsarbete på regional/kommunal nivå	Fokus på implementering Agenda 2030, regional/kommunal nivå

¹ De medverkande har gett sitt medgivande till publicering av namn och uppgifter.

6.1 Syntes av synpunkter från intervjuerna

6.1.1 Nationell nivå

Det viktigaste dokumentet i sammanhanget, som lyfts fram av de flesta av våra intervjupersoner, är budgetpropositionen. De menar att mycket av svensk politik, myndighetsutövning och förvaltning, och därmed styrningen av samhället är för sektoriserad, och att hållbarhetsfrågor bör hanteras på en hög och övergripande nivå där medel kan tillsättas, alltså i budgetpropositionen. Det innebär i sin tur att andra, mer underordnade, dokument med direkt bäring på Mål 5 och Mål 10, inte blir så aktuella i första ledet. Det måste finnas medel avsatta för den här typen av analyser och interaktioner tvärs över olika politikområden för att det ska lyckas. Dessa medel behöver tecknas in redan i budgetpropositionen. Det finns, en sådan åtgärd till trots, dock fortsatt utmaningar i detta. Om målen inte inordnas under ett gemensamt beslutsorgan, där det finns ett övergripande ansvar för helheten, kan det trots avsatta medel bli svårt att få dem att samverka på ett positivt sätt.

De insatser som gjorts hittills för att integrera Agenda 2030 i svensk politik upplevs genomgående som ganska tama. Agenda 2030-delegationens arbete har inte haft tillräcklig med resurser och inflytande (notera att intervjuerna huvudsakligen genomfördes innan Agenda 2030-delegationens slutrapport presenterades). Många styrdokument och policyer som tas fram på nationell nivå saknar än idag koppling till agendan. Flera lyfte också fram vikten av att akademien och forskningen kommer in i detta arbete på ett tydligare sätt, för att ge stöd åt politiken på olika områden så att genomförandet av agendan, både när det gäller metoder och sakinnehåll, baseras på kunskap och fakta. Det finns ett GD-nätverk för myndigheter för samverkan kring Agenda 2030-frågor, vilket i och för sig kan vara en bra idé, men upplevs av vissa respondenter inte så exekutiva, samt att arbetet inte når ut i myndighetsorganisationerna ordentligt. Här menar vissa respondenter att ett sätt att förbättra effekten skulle kunna vara jobba mer med att få in Agenda 2030 i regleringsbrev. Samtidigt är det kommunala styret är väldigt starkt. Mycket av arbetet med Agenda 2030 görs på regional och lokal nivå också. Civilsamhället också betydelsefulla aktörer, men har inte samma ansvar. De kan däremot ställa krav på politiker på alla nivåer.

Problemet är ofta att ingenting får kosta något. Men integrationen av Agenda 2030 i politiken, och de olika organisatoriska förändringar det för med sig, kostar pengar. Sverige måste få till tvärstrukturer som är finansierade, aktiva och effektiva. Vi hade en framtidsminister, men det fungerade inte då det inte tillsattes några resurser. Finansdepartementet råder över pengarna, och tillräcklig finansiering är avgörande för att samarbetet mellan myndigheter och integrationen av agendans frågor ska komma tillstånd. I slutrapporten från Agenda 2030-delegationen, som presenterades i sluttampen av detta arbete, föreslås ett antal förbättringar vad gäller implementeringen och styrningen av Agendan fortsättningsvis. Dessa förslag står i samklang våra resultat och de förslag vi fått i intervjuer och litteratur om behov av organisatoriska förändringar och beteendeförändringar för att på bästa sätt uppnå agendans mål.

6.1.2 Kommunal/regional nivå

Den regionala/kommunala nivån är viktig när det gäller både Mål 5 och Mål 10. Länsstyrelserna och SKL (Sveriges Kommuner och Landsting) är viktiga nationella aktörer med mycket makt och inflytande. De utgör också kopplingen mellan nationell, regional och lokal nivå. Kommunerna är den del av offentlig sektor som arbetar närmast medborgarna. Exempelvis har de frågor kring försörjningsstöd, barnfattigdom, hemlöshet, kvinnofridsfrågor etcetera på sin agenda. De har också ansvar för förskola, skola samt äldreomsorg. Alla dessa områden har bäring på de globala målen. Regionen i sin tur har hand om sjukvård och kollektivtrafik, där exempelvis utvecklingen av kollektivtrafiken kan ha en tydlig jämställdhetsdimension, då kvinnor i högre utsträckning än män åker kollektivt. Kommuner och regioner är också stora arbetsgivare och har också i den rollen ett ansvar och en möjlighet att agera. Enligt den europeiska paraplyorganisationen CEMR är 65 % av målen i Agenda 2030 beroende av den lokala och regionala nivån för genomförande, vilket gör dessa aktörer viktiga i arbetet.

SKL har tagit fram checklistor för att jobba med mänskliga rättigheter inom kommunerna. Om kommunerna jobbar aktivt med mänskliga rättigheter kommer de sju diskrimineringsgrunderna med på ett bra sätt. De kommuner som gör det, de så kallade MR-kommunerna, har därmed ”bockat av” en stor del av Agenda 2030 per automatik. SKL har också en löpande dialog med kommunerna, och skickade 2017 ut en enkät till kommuner och regioner för att ta reda på vad de gör och vad de behöver ytterligare stöd med för att arbeta vidare med Agenda 2030-målen. En av utmaningarna med Agenda 2030 arbetet är att målen är odelbara. Många kommuner är bra på att jobba med de miljörelaterade målen, medan de sociala hållbarhetsmålen kan vara svårare. Det finns också ökade skillnader mellan olika grupper i befolkningen, bland annat med många nyanlända som behöver hjälp med språk och skola. En viktig del av Agenda 2030 är att alla ska med ('no-one left behind'). Generellt sett visar enkäten inte på något speciellt område där flertalet kommuner inte har kommit så långt, utan det varierar från kommun till kommun. Vissa kommuner berörs i mindre utsträckning av vissa mål; om det till exempel inte finns någon kust i kommunen, och få sjöar, så berörs den mindre av mål 14.

SKL stötar sina medlemmar i Agenda 2030-arbetet genom projektet Glokala Sverige, ett kommunikations och utbildningsprojekt som drivs tillsammans med FN-förbundet. Projektet har tagit fram utbildningsmaterial bland annat i form av en arbetsbok.

RKA (Rådet för främjande av kommunala analyser) har tagit fram nyckeltal för kommuner och regioner för att mäta och följa upp Agenda 2030-arbetet på lokal och regional nivå. Det nyckeltal som föreslås på områden aktuella i vårt arbete visas i tabell 3.

Mål 5	Mål 10	Mål 13	Mål 14	Mål 15
Föräldrapenningdagar som tas ut av män, andel av antal dagar (%)	Gini-koefficient, index	Utsläpp av växthusgaser, ton CO ² -ekv/inv	Marint skyddad havsareal, andel (%)	Skyddad natur totalt, andel (%)
Heltidsarbetande månadsavlönade, kommun/region, andel (%)	Invånare 16-84 år med avsaknad av tillit till andra, andel (%)	Miljöbilar i kommunorganisationen, andel (%)		
Kvinnors mediannettoinkomst som andel av mäns mediannettoinkomst, andel (%)	Kvinnors mediannettoinkomst som andel av mäns mediannettoinkomst, andel (%) Lämnat etableringsuppdraget och börjat arbeta eller studera (status efter 90 dagar), andel (%)	Miljöfordon Sverige (MFS) Miljöbilar, andel av totalt antal bilar i det geografiska området, (%)		
Kvinnors mediannettoinkomst som andel av mäns mediannettoinkomst, kommunalt/regionalt anställda, andel (%)	Brukarbedömning daglig verksamhet LSS - Brukaren får bestämma om saker som är viktiga, andel (%)	SCB Genomsnittlig körsträcka med personbil, mil/inv		

Tabell 3: Översikt över utvalda nyckeltal, relevanta för vår undersökning, som föreslagit för att mäta och följa upp Agenda 2030 inom en kommun. Framtagna av RKA.

6.1.3 Mål 5 Jämställdhet

Det övergripande målet för jämställdhetspolitiken är att kvinnor och män ska ha samma makt att forma samhället och sitt eget liv. Utifrån det övergripande målet arbetar regeringen efter sex delmål (Regeringen, 2018):

1. En jämn fördelning av makt och inflytande

Kvinnor och män ska ha samma rätt och möjlighet att vara aktiva medborgare och att forma villkoren för beslutsfattandet. Formella hinder liksom ekonomiska och sociala aspekter ska inte hindra kvinnor från att ha samma möjligheter som män att vara aktiva samhällsmedborgare och att forma villkoren för beslutsfattandet. Ha möjlighet att delta i demokratiska processer både som väljare och som vald och att påverka beslutens innehåll. Ha inflytande över vilka frågor som tas upp på respektive avvisas från dagordningen. Det gäller beslutsprocessen på såväl alla politiska nivåer som arenor som ligger utanför det formellt demokratiska systemet. Kvinnor och män måste också kunna delta på samma villkor i fråga om informella beslutsvägar, vilket handlar om fördelningen av den makt som ligger utanför det formella demokratiska systemet, till exempel inom det civila samhället, företag och medier. Lika möjligheter för kvinnor och män att delta i och påverka de processer som formar våra föreställningar, tankar och idéer inom medier, kulturen, forskningen, folkbildningen och utbildningsväsendet.

2. Ekonomisk jämställdhet

Kvinnor och män ska ha samma möjligheter och villkor i fråga om betalt arbete som ger ekonomisk självständighet livet ut. Det gäller fördelningen av ekonomiska resurser mellan kvinnor och män och omfattar inkomster i form av lön och näringsverksamhet samt avkastning på kapital.

Vidare omfattas ersättningar och bidrag från transfereringssystemen samt effekter av skatter och avgifter. Begreppet ekonomisk självständighet innebär att kvinnor och män har samma möjligheter och villkor att försörja sig själva och sina eventuella barn. Att skatter och socialförsäkringar är knutna till individen främjar en jämn fördelning av både betalt och obetalt arbete. Kvinnor och män ska ha samma möjligheter och förutsättningar när det gäller tillgången till arbete och att de ska ha samma möjligheter och villkor i fråga om anställnings-, löne- och andra arbetsvillkor samt utvecklingsmöjligheter i arbetet. Kvinnor ska ha samma möjligheter som män att starta och driva företag som kan växa och generera en inkomst. Det avlönade arbetet ska inte bara ge ekonomisk självständighet i förvärsaktiv ålder, utan också innebära ekonomisk trygghet och självständighet under pensionsåren.

3. Jämställd utbildning

Kvinnor och män, flickor och pojkar ska ha samma möjligheter och villkor när det gäller utbildning, studieval och personlig utveckling. Målet omfattar hela det formella utbildningssystemet från förskola till universitet och högskola, inklusive vuxenutbildning och yrkeshögskolan. Även bildning och utbildning utanför det formella utbildningssystemet omfattas, till exempel folkhögskolor och studieförbundens utbildningsverksamhet. Arbetet mot de könsbundna studievalen omfattar alla delar av utbildningen och ger ett strategiskt fokus till arbetet för en jämställd utbildning. Det handlar om jämställda förutsättningar att utveckla intressen, ambitioner och att nå sin fulla potential utan att hindras av strukturer, fördomar och stereotypa föreställningar utifrån kön. Målsättningen om en jämställd personlig utveckling omfattar även andra arenor utanför den formella och icke-formella utbildningssektorn, till exempel föreningslivet.

4. Jämn fördelning av det obetalda hem- och omsorgsarbetet

Kvinnor och män ska ta samma ansvar för hemarbetet och ha möjligheter att ge och få omsorg på lika villkor. Kvinnor och män ska ta samma ansvar för hemarbetet och ha möjlighet att ge och få omsorg på lika villkor. Målet avser också fördelningen mellan kvinnor och män av obetalt arbete på samhällsnivå. Målet omfattar även obetalt hemarbete, omsorgen om barn, äldre och andra närstående. Målet inbegriper både den som ger omsorg och den som tar emot den. Med hemarbete åsyftas det hushålls- och underhållsarbete som utförs i hemmet.

5. Jämställd hälsa

Kvinnor och män, flickor och pojkar ska ha samma förutsättningar för en god hälsa samt erbjudas vård och omsorg på lika villkor. En god folkhälsa handlar om att hälsan bör vara så god som möjligt, och den bör också vara så jämlikt och jämställt fördelad som möjligt. Delmålet jämställd hälsa avser fysisk, psykisk och sexuell/reproduktiv hälsa, och omfattar såväl förebyggande folkhälsoarbete som åtgärder och insatser till enskilda personer gällande socialtjänst, stöd och service till personer med funktionsnedsättning samt hälso- och sjukvård.

6. Mäns våld mot kvinnor ska upphöra

Kvinnor och män, flickor och pojkar, ska ha samma rätt och möjlighet till kroppslig integritet. Delmålet omfattar alla yttringar av fysiskt och psykiskt, inklusive sexuellt, våld och hot om våld som riktas mot kvinnor och flickor. Delmålet omfattar vidare hedersrelaterat våld och förtryck samt prostitution och handel med människor för sexuella ändamål. Det andra ledet i delmålet om kroppslig integritet handlar om kvinnors och flickors rätt och möjlighet att bestämma över sin egen kropp, sexualitet och reproduktion. Delmålet omfattar också mäns och pojkars våldsutsatthet och kroppsliga integritet. Delmålet har även ett särskilt fokus på kopplingen mellan maskulinitet och våld. Vidare omfattas att motverka kommersialisering och exploatering av kvinnokroppen, i medier, pornografi och reklam som syftar till att reproducera föreställningar om kvinnors underordning. I delmålet ingår också trakasserier, hot och annat våld som sker på internet och andra digitala kanaler. Bland våra sex nationella jämställdhetsmål finns inga skrivningar om några kopplingar till miljöfrågor krav på miljö.

Det behövs enligt intervjuerna mer forskning på området. Exempelvis finns mycket lite gjort på hur jämställdhet och migration hänger ihop och påverkar varandra. Tvärvetenskaplig forskning skulle kunna bidra till ökad kunskap om interaktioner mellan olika perspektiv, exempelvis genom nya centrumbildningar. Dessa skulle ta fram övergripande analyser för att stödja måluppfyllelse av jämställdhetsmålen.

På kortare sikt kan myndigheterna själva analysera olika mål med avseende på hur de samverkar och motverkar varandra. Hållbarhetsmålen inom myndigheternas egen verksamhet skulle kunna analyseras utifrån hur de interagerar med andra mål. Samtidigt kan de globala hållbarhetsmålen ibland vara svåra att använda konkret då de är ganska övergripande.

Det kan enligt intervjuerna finnas konflikter mellan och inom olika aktörer på jämställdhetsområdet, bland annat inom Svenskt näringsliv och fackföreningsrörelsen, som måste synliggöras. Genusforskningen har visat på att gamla patriarkala strukturer fortfarande styr på många ställen, vilket ofta inte är så synligt i till exempel en kommun.

En artikel av Shahra Razavi på UN Woman (Razavi, 2016) diskuterar det sätt på vilket Mål 5 är formulerat inom Agenda 2030, vilket innebär en återgång till ett rättighetsbaserat synsätt för jämställdhet, med utgångspunkt i de Mänskliga Rättigheterna, och i linje med UN Convention on the Elimination of All Forms of Discrimination against Women (CEDAW), där den vägledande principen är 'women's exercise and enjoyment of humans rights and fundamental freedoms on basis of equality with men'. Det innebär jämställdhet i utfall och inte bara i möjligheter, det vill säga mer långtgående rättigheter än i många andra sammanhang. Detta speglas också i Mål 10 (10.3 om att säkerställa lika möjligheter och minska förekomsten av ojämlika utfall). Utformningen av Mål 5 visar också på insikten att bristen på jämställdhet är strukturellt grundad, och kan bara lösas med hjälp av strukturella åtgärder,

och i samverkan med flera andra av de globala målen (ibid). Kopplingar till ojämställdhet finns också inom andra av de globala hållbarhetsmålen, som exempelvis Mål 6 (6.1 om allmän och rättvis tillgång till säkert och ekonomiskt överkomligt dricksvatten för alla), Mål 8 (8.5 om full och produktiv sysselsättning med anständiga arbetsvillkor för alla kvinnor och män samt lika lön för likvärdigt arbete).

6.1.4 Mål 10 Minskad ojämlikhet

Av samtliga delmål under SDG 10 utgör delmål 10.1 en särskild utmaning. Det stipulerar att de att 40 % av befolkningen som har de lägsta inkomsterna, ska ha en snabbare procentuell och allra helst absolut inkomstökning än de 60 % med de högsta inkomsterna. Det innebär alltså en relativ eller kanske en absolut inkomstutjämning. Den fråga som uppstår är hur detta ska tolkas i svensk kontext. Sverige har internationellt sett en liten inkomstspridning, med en Gini-koefficient som för några decennier låg nära 0.2 och då var lägst (det vill säga mest jämlika inkomster) i världen. Dock har inkomstskillnaderna i Sverige ökat under de senaste 35 åren och Sveriges Gini-koefficient ligger nu närmare 0,3. Inom OECD har Sverige därmed haft en av den snabbast ökande inkomstojämlikheten på senare år, om än från en låg nivå. Politiskt finns det olika uppfattningar om vägen framåt på detta område. Om Sverige skulle välja att gå mot minskade inkomstskillnader, i linje med 10.1, är frågan hur detta kan uppnås. Vilka styrdokument skulle vara verksamma för att uppnå ett sådant mål? Vilken aktör har denna fråga på sitt bord? Det är svårt att identifiera någon särskild central myndighet som har ansvaret för att hantera denna fråga. Flera av de vi intervjuat har pekat på att kommunerna många gånger har större möjligheter, och ett tydligare ansvar, än staten när det gäller dessa frågor. Exempel på det är frågor om barnfattigdom, försörjningsstöd, hemlöshet etcetera. Men det påpekas även att statliga och regionala insatser är nödvändiga genom resursfördelning till skolor, förskolor, sjukvård och pensioner.

En annan fråga som ställts inom forskningen är om det nuvarande ekonomiska systemet överhuvudtaget är kompatibelt med Agenda 2030, specifikt i fråga om mål 10. I en text med titeln "Governance of the Economic Transition", som utgör underlag till den kommande rapporten "Global Sustainable Development Report 2019" (Järvensivu et al., 2018) beskriver författarna behovet av en transformation av det ekonomiska systemet för att ha förutsättningar nå målen i Agenda 2030, från det i grunden neoklassiska systemet vi har idag, till en post-Keynesiansk ekonomi som de beskriver som "a Keynesian world with planetary boundaries". Det skulle kortfattat innebära samhällen där målet inte är tillväxt utan att möjliggöra goda liv. De präglas av ekonomisk aktivitet som syftar till att bygga och underhålla infrastruktur och att etablera post-fossila vanor och beteende, vilket ger betydligt mindre påfrestningar på ekosystemen än idag. I rika länder såsom Sverige har människor lägre köpkraft än idag, och den är jämnare fördelad över befolkningen både nationellt och globalt. Alla har tillgång till meningsfulla

arbeten, och internationell handel sker företrädesvis för specifika syfte, till exempel livsmedelssäkerhet, under ett tydligt regelverk. De menar att en sådan transformation är en förutsättning för att hantera de utmaningar samhället nu står inför; en övergång från en fossilbränsle-driven ekonomi till en som baseras på andra energikällor, att hålla sig inom ramen för de planetära gränserna och att tillfredsställa grundläggande sociala behov, det vill säga de mål som speglas i Agenda 2030. Fler och fler röster hörs numera med liknande budskap (se till exempel Resilience, 2019)

Även Mål 10 analyseras i artikeln av Shahra Razavi (Razavi, 2016), och vissa brister identifieras när det gäller hur delmålen om inkomstjämlighet är definierade. Även om 10.1 (om en inkomstillväxt högre än det nationella genomsnittet för de 40 procent av befolkningen som har lägst inkomst) och 10.4 (om finans-, löne- och socialskyddspolitik som successivt uppnår ökad jämlighet), tar sikte på minskad ojämlikhet, sägs inget om utvecklingen för de med de allra högsta inkomsterna. Det innebär att de som återfinns i topp 1 %, eller till och med topp 10 %, när det gäller höga inkomster kan ökad sina inkomster mer än alla andra, utan att det därmed kommer i konflikt med målpuffyllelsen. Likaså adresseras inte förmöghetsskillnader alls under Mål 10, vilka ses som ett ökande problem i världen i dessa tider av finansiell globalisering. Det säger heller inget om behovet av fördelningspolitiska reformer, exempelvis när det gäller markägandets spridning samt förmögenhets- och arvsskatter. Vidare är alla andra sorts ojämlikheter än de ekonomiska samlade under ett enda delmål 10.2 (möjliggöra och verka för att alla människor, oavsett ålder, kön, funktionsnedsättning, ras, etnicitet, ursprung, religion eller ekonomisk eller annan ställning, blir inkluderade i det sociala, ekonomiska och politiska livet) vilket ger dem en nedtonad betydelse jämfört med ekonomisk ojämlikhet. Inte heller är några särskilda verktyg eller policyer för att minska dessa ojämlikheter föreslagna. På den positiva sidan kan noteras att under Mål 1 (1.3 om socialt skydd för alla, och att säkerställa att de omfattar en väsentlig andel av de fattiga och de utsatta) tas omsorgen om utsatta grupper särskilt upp.

6.1.5 Mål 13, 14 och 15 Klimat och Miljö

Den fråga som togs upp mest frekvent i intervjuerna var klimatfrågan. Många framhöll vikten av att följa upp det klimatpolitiska ramverket och se hur det kommer att fungera i praktiken. Likaså nämndes det att det kan finnas en inbyggd konflikt mellan åtgärder att nå klimatmålen och levnadsförutsättningarna för underprivilegerade grupper. Även skogliga frågor nämndes, där motsättningen mellan bevarandebestånden och ägarintressen, upplevd eller verklig, lyftes fram som ett potentiellt hinder för att uppnå målen. Uppföljningen av klimat- och miljömålen bör ske i ”tunga dokument” på hög nivå och beslutsfattarna måste avsätta särskilda medel för policyutveckling.

Hur kan då rättvisa uppnås samtidigt som ansträngningar görs för att nå mål 13 om klimat? Ett förslag som förts fram i litteraturen (Gupta & Arts, 2018) är att använda sig av internationell lag, där the Right to Development

(RtD), finns inskriven i internationell människorättslagstiftning, och the Right to Promote Sustainable Development (RtPSD) finns inom UN Framework Convention on Climate Change (UNFCCC). Enligt författarna skulle dessa tillsammans kunna ge stöd för en omställning som också beaktar rättvisaspekterna.

Samma behov av internationellt samarbete, och beaktande av rättvisaspekterna, finns när det gäller att kunna nå havsmålet 14, som i stort sett är lika nationsöverskridande till sin karaktär som klimatfrågan. Även landekosystemmålet 15, som delvis är något mer regionalt till sin karaktär, men där alla samverkande ekosystem ändå inte låter sig begränsas av nationsgränser. Här kommer därför lösningarna också att kräva internationellt samarbete.

6.2 Internationell utblick – implementering av Agenda 2030 i andra länder

För att kunna jämföra Sveriges insatser angående Agenda 2030 och interaktion mellan de globala hållbarhetsmålen med insatser i andra länder, och hitta goda exempel på hur andra länder hanterat detta, gjordes en enkel sökning i forskningsdatabaserna. Resultatet blev dels en sammanställning över vad som genomförts i ett antal utvalda länder, dels några exempel från enskilda länder på olika angreppssätt. Notera att detta inte är någon heltäckande litteratursökning på området, utan bara syftar till att lyfta fram några exempel.

6.2.1 Generell översikt

En översikt över implementeringen av SDG:erna för några utvalda länder, som avser läget år 2016 och 2017 (Allen, Metternicht, & Wiedmann, 2018), gav vid handen att länderna valt lite olika strategier. För år 2016 hade en grupp av länder (Finland, Filippinerna, Samoa, Sierra Leone, Turkey, Montenegro och Uganda) beslutat att utvärdera SDG:erna mot sina befintliga nationella planer och strategier, medan en annan grupp utvecklade nya strategier och planer för att implementera målen (Colombia, Egypten, Mauretanien och Somalia). Dessa olika val kan tänkas beror på hur väl utvecklade planer och strategier länderna haft sedan tidigare. Detta bygger dock på resultat från en undersökning efter endast 6 månader av implementeringsarbete, då målen antogs först under hösten 2015. En uppdatering av framstegen för 26 utvalda länder (varav Sverige inte är ett), baserad på insänd rapportering 2017 återges också. Forskarna har där jämfört vidtagna åtgärder i de 26 undersökta länder med rekommenderade åtgärderna för implementering av målen, sammanställda från litteraturen.

De rekommenderade åtgärderna i litteraturstudien angavs vara:

1. Styrning och koordinering (*Governance and coordination mechanisms*)
2. Intressentdialoger (*Multi-stakeholder consultations*)
3. Genomgång av och anpassning till SDG:erna (*SDG mapping and alignment*)

4. Välja/sätta mål (*Prioritize/adept targets*)
5. Implementera i nya/befintliga strategier (*Mainstreaming into existing/new strategies*)
6. Handlingsplan för SDG:erna (*SDG roadmap or action plan*)
7. Utvärdera kopplingar, synergier och trade-offs (*Assess linkages, synergies and trade-offs*)
8. Utvärdera och formulera ny policy (*Policy evaluation and design*)
9. Kontroll och uppföljning (*Monitoring and review arrangements*)

Jämförelsen visar att av de rekommenderade åtgärderna har de tre första, nr 1-3, genomförts i hög utsträckning, i drygt 90 % av de undersökta länderna. Åtgärderna nr 4-6, samt nr 9, har genomförts i 20-30 % av de 26 undersökta länderna. De kvarvarande två, nr 7 och 8, inte har genomförts i något land i undersökningen. Detta är intressant, då åtgärd nr 7 berör samband, synergier och trade-offs mellan målen, vilket är vad detta arbete handlar om. Resultatet från studien visar alltså att de åtgärder som handlar om synergier mellan målen, generellt sett ligger ”sent” i kedjan av åtgärder. Det stämmer också överens med resultaten i detta arbete angående de svenska insatserna på området.

Andra författare har identifierat nyckelfaktorer och utmaningar i ett governance-perspektiv för implementering av målen (Bowen et al., 2017), även i de fall uppfyllandet av de olika målen inte står motsatsförhållande till varandra. De listar tre sådana utmaningar;

1. Gynna kollektivt agerande genom att skapa inkluderande mötesplatser för beslut för varierande sektorer på varierande nivåer i samhället (*Cultivate collective action by creating inclusive decision spaces for stakeholder interaction across multiple sectors and scales*)
2. Ta beslut om svåra avvägningar mellan målen, med fokus på jämlikhet och rättvisa (*Making difficult trade-offs, focusing on equity, justice and fairness*)
3. Säkerställ att samhällsaktörer kan hållas ansvariga för sina beslut, investeringar, handlingar och resultat (*Ensuring mechanisms exist to hold societal actors to account regarding decision-making, investment, action and outcomes*)

Hur olika SDG:er prioriteras inom forskningen i olika regioner, baserat på en enkät bland experter, beskrivs i en artikel (Salvia, Leal Filho, Brandli, & Griebeler, 2019). Undersökningen visar att forskningen på aggregerad, global nivå kring de globala mål som adresseras i detta arbete (Mål 5 och 10 samt Mål 13, 14, 15) är relativt begränsad. Ett undantag är Mål 13 om klimat, beforskat av 41 % av de tillfrågade experterna globalt, vilket är den högsta noteringen av samtliga globala mål. Av de övriga målen i vårt urval bedrivs näst mest forskning kring Mål 15 (23 %), därefter Mål 5 (16 %), Mål 10

(14 %) samt sist Mål 14 (11 %), som också är minst beforskat globalt av alla 17 målen enligt denna undersökning. Delas resultaten in per världsdel ligger för Europas del Mål 13 fortfarande högt (34 %) medan Mål 15 där ligger lägre med 15 %. Mål 5 och 10 ligger även på Europeanivå lågt (10 resp. 14 %) och Mål 14 ligger återigen bottenplacerad, med 8 %. I övriga världsdelar är Mål 5 och Mål 10 också genomgående lågt beforskade, med undantag för Afrika, där de beforskas av 29 % respektive 18 % av experterna. Mål 14 har mycket låg prioritering inom forskningen över hela linjen, med 0 % (!) i Latinamerika/Karibien och som mest 20 % i Nordamerika. Mål 15 ligger på en mellanplacering, med en prioritering inom forskningen på någonstans mellan 17 och 31 % i olika världsdelar. Värt att notera är också att Mål 13 beforskas högst i samtliga världsdelar utom Latinamerika/Karibien, där det beforskas näst högst, med Mål 11 (Hållbara städer och samhällen) på en toppplacering. I samma artikel undersöks även, genom en litteraturstudie, vilka globala mål som ansetts mest utmanande i olika världsdelar. Den visar att för Europas del är det Mål 5, Mål 8 och Mål 10 som ansetts som mest utmanande, vilket matchar de utvalda målen i detta arbete väl, men däremot inte stämmer särskilt bra överens med den forskning som bedrivs i Europa enligt den första delen av studien, rapporterad ovan.

6.2.2 Region Asien

I en artikel från FN-universitetet (Sunam et al., 2018) har 15 asiatiska länder utvärderats angående hur de organiserat sitt genomförande av Agenda 2030. I vissa länder (Bangladesh, Indien och Nepal) har Agenda 2030-arbetet definierats som en del av mandatet för den befintliga centrala planeringskommissionen för utvecklingsfrågor, med premiärministern som ordförande. På många ställen har det istället skapats en ny enhet för Agenda 2030. Vissa av dessa länder (Azerbajdzjan, Japan och Turkiet) har skapat en ny enhet inom regeringen för att hantera frågan. I länder som Afghanistan, Australien, Indonesien, Republiken Korea och Maldiverna har den nya enheten istället placerats på ett departement. I Filippinerna och Thailand är enheten underställd parlamentet, och i Malaysia och Tadzjikstan finns en institution under premiärministern eller presidenten som styr denna enhet. Generellt förefaller implementeringen av Agenda 2030 ha fungerat relativt väl, där målen integrerats i nationella utvecklingsplaner, nationella indikatorer har tagits fram och uppföljning har genomförts. Många av länderna (Afghanistan, Indonesien, Malaysia, och Nepal) har även anpassats sina budgetar till Agenda 2030. I artikeln ställs också frågan om hur inkluderande och medskapande dessa olika sätt att organisera Agenda 2030 processen är, och slutsatsen blir där att de generellt sett inte fyller kravet på inkludering, utan är alltför centraliserade och styrda uppifrån.

6.2.3 Colombia

Ett intressant fall presenteras i Pineda-Escobar (2019), där implementeringen av Agenda 2030 i Colombia beskrivs. Colombia arbetade tidigt proaktivt med Agenda 2030, och var det första land som anpassade sin nationella utvecklingsplan (National Development Plan, NDP) till SDG:erna. Hela 146 av de 169 delmålen i de globala hållbarhetsmålen ingår i NDP, eller i något annat övergripande styrande dokument. De har tillsatt en kommission med uppdrag att ansvara för implementerandet av Agenda 2030 med hjälp av policyers, åtgärdsprogram och samhällsplanering, samt mätning och uppföljning. I kommissionen sitter ministrar, alternativt deras allra närmaste medarbetare, samt de högsta representanterna för övriga ingående organ, för att säkerställa hög exekutiv förmåga hos kommissionen.

6.2.4 Finland

Finland har ett Framtidsutskott som ett av sina fasta utskott i riksdagen. Detta utskott hanterar frågor om Agenda 2030 inom riksdagen. Implementeringen av Agenda 2030 i Finland sker genom att regeringen utfärdar en rapport om sin genomförandestatus för Agenda 2030, som skickas till riksdagen. I riksdagen behandlas den av Framtidsutskottet som tar fram en svarrapport från riksdagen. Denna svarrapport antas sedan av riksdagens och skickas till regeringen. Denna procedur genomfördes för första gången under år 2017. De krav den första svarsrapporten för år 2017 innehöll var bland annat att regeringen ska:

- utveckla tillförlitliga övervakningsindikatorer för Agenda 2030, utvärdera dess effektivitet samtidigt konkretisera målen och åtgärderna
- öppna för medborgarnas och andra intressenters deltagande i processen när åtgärdsprogrammet Agenda 2030 definieras och realiseras, där intressenternas deltagande också ska kunna avläsas i slutresultatet
- öka personalresurserna hos premiärministeriet för åtgärdsprogrammet Agenda 2030
- allokera resurser till forskningen för att främja Agenda2030

Regeringen är bunden av dessa krav till dess att riksdagen beslutar att de är uppfyllda eller har blivit irrelevanta. Framtidsutskottet följer och kommenterar de framsteg som görs när det gäller kraven vid flera tillfällen: i sina uttalanden om regeringens årsredovisning och regeringens budgetförslag, i de kommande svarsrapporterna på regeringens Agenda 2030-rapport samt till regeringens framtidsrapport. I svaret på den senaste framtidsrapporten ingick kravet från Framtidsutskottet att regeringen ska komplettera budgeten med alternativa indikatorer till BNP, för att mäta välbefinnande på ett sätt som tar hänsyn till ett brett spektrum av sociala och miljömässiga utvecklingar. Ett annat krav var att styra budgeteringen för att hantera specifika sociala hållbarhetsfrågor på ett mer holistiskt sätt. För att stödja införandet av alternativa indikatorer i beslutsfattandet har Framtidsutskottet beställt ett forskningsprojekt som ska utgöra underlag för detta.

7 Slutsatser

Analysen av de ömsesidiga beroendena mellan jämställdhet och minskad ojämlikhet å ena sidan (SDG 5 och SDG 10), och miljörelaterade frågor å andra sidan (SDG 3, 13, 14, 15) visar på i huvudsak positiva kopplingar (synergier). Störst positiv påverkan bedöms ett hållbarhetskapande finansiellt regelverk kunna ha på flera av undermålen till de tre miljömässiga hållbarhetsmålen; SDG 13 klimat, SDG 14 hav respektive SDG 15 landekosystem. Synergierna innebär möjligheter att bidra till positiva förändringar från ett mål till ett annat, men de positiva effekterna kan inte alltid tas för givna. Åtgärderna på det ena området måste utformas på ett sätt som verkligen kan ge denna positiva effekt på det andra. Rätt utformade bedöms också åtgärder gällande både jämställdhet och jämlikhet kunna positivt påverka flera miljömässiga delmål, och delvis finns även ett samband åt andra hållet. Möjligheterna att nå de miljörelaterade SDG:erna ökar om åtgärder inom social hållbarhet omgärdas av hållbarhetskapande ramverk, som exempelvis gör att ökad köpkraft inte leder till ökad miljöbelastning.

I analysen av beroendena återfinns på några ställen negativa kopplingar, det vill säga trade-offs. Samtliga av dessa berör SDG 10 om minskad ojämlikhet. Det har alltså inte identifierats några trade-offs kopplade till SDG 5 om jämställdhet. I de flesta fall är det möjligt att undvika trade-offs genom att utforma åtgärderna på ett genomtänkt sätt, eller genom ett policyramverk för hållbarhet som styr förändringarna i hållbar riktning. I andra fall är utfallet beroende på tidshorizonten, där effekterna på kort sikt har bedömts kunna vara negativa, men på längre sikt kunna skifta över till positiva. Detta innebär att för i stort sett samtliga kopplingar som bedömts som negativa finns det möjlighet för samhället att vidta åtgärder för att minska/undvika en negativ koppling, genom hållbarhetsinriktade styrdokument och/eller kompensatoriska åtgärder. Utformandet av miljöförbättrande åtgärder bör i ljuset av de bedömningar som gjorts i denna rapport i möjligaste mån beakta hur de påverkar mindre gynnade grupper i samhället och/eller kompletteras med olika typer av understödjande åtgärder, så att inte uppfyllelsen av målet minskad ojämlikhet försvåras ens på kort sikt.

Resultaten från intervjuerna pekar ganska samstämmigt att de åtgärder som bör vidtas för att möjliggöra ett positivt nyttjande av kopplingarna mellan de olika hållbarhetsmålen först och främst handlar om att implementera styrmedel och sätta av resurser på hög, det vill säga statlig, nivå. Budgetpropositionen pekas ut som ett centralt dokument i detta avseende. Det måste finnas medel avsatta på hög nivå för att interaktion mellan aktörer på ett mer operativt plan ska lyckas. För att ge ännu tydligare incitament för myndigheterna att agera är en idé från intervjuerna att lyfta in Agenda 2030 direkt i regleringsbrevet.

Samtidigt som den statliga nivån är viktig, är det kommunala styret i Sverige relativt starkt och självständigt. Mycket görs redan idag på regional och lokal nivå, där länsstyrelserna och SKL ses som viktiga aktörer som

utgör kopplingen mellan statlig och lokal nivå. På den lokala nivån är kommunerna viktiga aktörer. De arbetar närmast medborgarna, och påverkar därmed dessa på ett mer direkt sätt. Flera av intervjupersonerna lyfte vidare fram vikten av att akademien och forskningen kommer in i detta arbete på ett tydligare sätt, för att ge stöd åt politiken på olika nivåer så att genomförandet av Agenda 2030, både när det gäller metoder och sakinhåll, baseras på kunskap och fakta.

De specifikt undersökta målen om jämställdhet och jämlikhet behöver enligt intervjuerna beforskas mer. Tvärvetenskaplig forskning genom olika centrumbildningar skulle kunna bidra till detta. Det finns enligt intervjuerna vissa konfliktlinjer, exempelvis inom jämställdhet, som måste synliggöras. Det kan exempelvis handla om tolkningen av begreppet jämställdhet – huruvida målet ska vara att sträva efter jämställdhet i möjligheter eller jämställdhet i utfall, där det senare innebär mer långtgående rättigheter för individen.

Dessa olika synsätt kan också återfinnas på jämlikhetsområdet, till exempel huruvida det handlar om att säkerställa lika möjligheter, eller minska förekomsten av ojämlika utfall. Detta illustreras exempelvis i delmål 10.1, som stipulerar att de 40 % av befolkningen som har de lägsta inkomsterna ska ha en snabbare inkomstökning än de övriga 60 % med högre inkomster. Det innebär alltså en fortlöpande relativ inkomstutjämning. En fråga är hur detta globala mål ska tolkas i svensk kontext, med en i ett internationellt perspektiv liten inkomstspridning. Oavsett tolkning, är frågan hur detta i så fall ska uppnås. Vilka verktyg finns? Flera har pekat på att kommunerna kanske har störst möjlighet att agera på detta område, genom sin närhet till medborgarna.

Bland de miljörelaterade målen var det främst klimatfrågan som togs upp i intervjuerna. En aktuell fråga är den, enligt många, inbyggda konflikten mellan åtgärder att nå klimatmålen och levnadsförutsättningarna för underprivilegerade grupper, främst i utvecklingsländerna. Ett förslag som förts fram i litteraturen (Gupta & Arts, 2018) för att hantera denna motsättning är att använda sig av internationell lag, med The Right to Development (RtD), inskriven i internationell människorättslagstiftning, och the Right to Promote Sustainable Development (RtPSD) som finns inom UN Framework Convention on Climate Change (UNFCCC). Dessa skulle tillsammans kunna ge stöd för en omställning som beaktar rättviseaspekterna. Samma metod skulle kunna användas för motsvarande konflikt kopplat till SGD 14 om hav, men också SDG 15 om landekosystemen.

De insatser som gjorts hittills för att integrera Agenda 2030 i svensk politik upplevs av de intervjuade genomgående som ganska tama. Agenda 2030-delegationens arbete har inte haft tillräcklig med resurser och inflytande, och styrdokument och policyer som tas fram på nationell nivå saknar ibland än idag koppling till agendan. Här kan det finnas användbara erfarenheter från andra länder, exempelvis Finland, ett land som ligger ganska nära Sverige både värderingsmässigt och kulturellt. På flera områden förefaller Finland ha en mer uppstyrd och kraftfull implementering av Agenda 2030.

Den bärande frågeställningen i vårt arbete handlar om sambanden och kopplingarna mellan de olika hållbarhetsmålen i Agenda 2030. Vår slutsats från detta arbete är att mycket lite ännu gjorts för att hantera dessa samband i svensk policyutveckling. Det arbete som för närvarande bedrivs syftar huvudsakligen till att få styrningen mot Agenda 2030 i sin helhet att fungera bättre. Förslag av den senare arten ligger inte i vårt uppdrag, men återfinns i den slutrapport som Agenda 2030-delegationen lämnat till regeringen (Regeringen, 2019). Där föreslås ett antal förbättringar vad gäller implementeringen och styrningen av Agenda 2030, vilka också står i samklang med de förslag om organisatoriska förändringar och beteendeförändringar vi fått fram i våra intervjuer samt i litteraturen. I Agenda 2030-delegationens rapport framläggs inga specifika förslag kopplade till de ömsesidiga beroendena mellan målen. Däremot berörs detta på flera ställen i rapporten som ett viktigt område att arbeta med framöver, med syfte att få störst samlad effekt på genomförda åtgärder (sid 59-60, 66, 67, 104 och 198). Detta stämmer också överens med läget globalt, baserat på resultatet i artikeln av Allen et al. (2018) beskriven ovan. Den åtgärd som där listats som nr 7 (Utvärdera kopplingar, synergier och trade-offs) bland viktiga åtgärder för implementering av Agenda 2030, hade dittills inte genomförts av något av de undersökta länderna. Som litteraturen på området visar, finns det emellertid en påtaglig möjlighet att öka effekten av gjorda insatser för att nå målen i Agenda 2030 genom att beakta och utnyttja dessa samband, särskilt som de till stor del är positiva, det vill säga samverkande.

Att närma sig, och på sikt nå, alla de 17 målen och dess 169 delmål är ett svårt uppdrag och en stor utmaning. Det finns därför all anledning att ta tillvara de möjligheter till ömsesidigt förstärkande som identifierats här och i andra likande analyser. På samma sätt vinner man i effektivitet genom att undvika att aktörer ansvariga för ett visst mål tar beslut som försvårar för andra målsansvariga att nå sina mål. Hur kan då arbetet med Agenda 2030 i allmänhet, och kopplingarna mellan målen i synnerhet, hanteras framöver för bästa effekt? Många åtgärder kan vidtas, exempelvis att satsa på tvärvetenskaplig forskning för att stärka upp kunskandet och kompetensen, och ge bra stöd till aktörer på alla nivåer i samhället att ta till sig detta kunnande. Vidare bör ett sammanhållet Agenda 2030-arbete styras från högsta nivå och finansieras mer kraftfullt, där det tydliggörs – och möjliggörs – att de olika aktörerna samverkar i avsevärt högre utsträckning. Först då kan sambanden mellan åtgärderna fullt ut utnyttjas för ökade effektivitet och måluppfyllelse.

En önskan som framkommit i intervjuerna är att låta Agenda 2030-delegationens arbete och förslag bli vägledande för en sammanhållen svensk politik för att kunna närma oss de 17 målen, samt de drygt 120 av de 169 delmålen vi enligt en SCB-genomgång ännu inte nått. Detta arbete bör påverka beslutsfattandet på alla nivåer – kommunalt, regionalt, nationellt, på EU-nivå och internationellt. Detta gäller inte bara inom politiken, utan i alla samhällets olika sfärer och hos alla olika slags samhällsaktörer. Alla initiativ

på EU-nivå som har bäring på Agenda 2030 bör bejakas för att Agenda 2030 ska bli vägledande inom EU på än fler områden.

På internationell nivå börjar dessa frågor intressera allt fler beslutsfattare. Såväl EU:s miljöbyrå, EEA, som FN:s hållbarhetsavdelning, UNDP, har flaggat för att de kommer att lyfta fram vikten av Agenda 2030 i sitt framtida arbete. Den kommande FN rapporten 2019 om hållbar utveckling kommer att ha Agenda 2030 med de 17 målen och deras kopplingar som tema. Från svenskt håll kan vi bidra till arbetet med Agenda 2030 på global nivå, inte minst mål 17 om partnerskap, vilket kan vara avgörande för utvecklingsländernas förutsättningar att kunna hantera sitt Agenda 2030-arbete.

I ljuset av detta kan det vara värt att uppmärksamma Sveriges möjlighet att befästa sin ställning som ett land som tar Agenda 2030 på allvar, genom att myndigheter och forskning gemensamt försöker analysera hur vi i Sverige på ett bra sätt kan arbeta med de, såsom det är skrivet, integrerade och odelbara hållbarhetsmålen. Den begränsade internationella utblick som gjordes i detta arbete pekar på att inga länder har kommit särskilt långt in sin implementering av Agenda 2030, och inga har ännu så länge jobbat aktivt med interaktionerna mellan målen. Det finns däremot goda exempel att lära ifrån av åtgärder som genomförts på olika håll i världen. Sverige kan genom en medveten satsning bli ett av de länder som ligger i framkant med Agenda 2030-arbetet. Därigenom finns det sannolikt stor möjligheter att få en snabbare förbättring av levnadsvillkoren, både miljömässigt och socialt, i Sverige relativt andra länder. Utöver att skaffa sig ett gott renommé kan Sverige även bidra till andra länders möjligheter att snabbare nå de globala målen för sin egen räkning, genom kunskapsdelning till dessa länder.

En intressant aspekt på denna studie är att den efterfrågats och alls kunnat skrivas. Det i sig är ett tecken på att Agenda 2030-arbetet har kommit igång på riktigt. De 17 hållbarhetsmålen beskrivs som universella, transformativa och odelbara, och det sistnämnda innebär ju att de för att kunna lösas måste hanteras tillsammans. Tidigare har det mest skett i form av att snarlika mål, till exempel målen av miljömässig karaktär, har hanterats ihop i gemensamma analyser, ofta kallade nexus-analyser. Uppdraget i detta arbete gällde mål som vid första anblick skulle kunna anses ha mindre eller inget med varandra att göra, eftersom de är av så olika karaktär. Å andra sidan har det sedan Brundtland-kommissionen 1987 poängterats att alla de tre hållbarhetsdimensionerna - det ekonomiska, det ekologiska och det sociala - hör ihop och påverkar varandra, och att lösningar gällande ett område måste beakta hur de andra påverkas. Detta är exakt vad denna studie har syftat till, och resultaten visar att det är nödvändigt att ha en sådan systemsyn om vi ska lyckas nå alla FN:s 17 hållbarhetsmål och en hållbar utveckling.

Mycket forskning kommer att behövas framöver för att finna sätt att implementera och uppnå de globala hållbarhetsmålen på ett effektivt sätt, där de behandlas som en helhet, där synergier och trade-offs är kända och beaktas i policyutvecklingen. Några potentiella forskningsinsatser i den riktningen kan vara:

- Göra en mer detaljerad studie av några specifika frågeställningar:
 - Hur kan nödvändig transformativ miljö- och klimatpolitik (SDG 13, 14 och 15) genomföras utan att socioekonomisk svaga grupper drabbas oproportionerligt mycket (SDG 10)? Hur kan eventuella kortsiktiga problem överbryggas för att nå de långsiktiga vinsterna för alla med en sådan politik?
 - Hur skulle en jämställdhetsfrämjande politik (SDG 5) som samtidigt gynnade miljö/klimat (SDG 13, 14,15) se ut?
 - Hur skulle en jämlikhetsskapande politik (SDG 10) som samtidigt främjande miljö/klimat (SDG 13,14,15) se ut?
- Undersöka frågan om makt och inflytande; Vem har makt att påverka agendan för det sätt på vilket de globala hållbarhetsmålen ska uppnås, och hur trade-offs ska hanteras. Vilka grupper vinner och vilka förlorar på olika sätt att driva politiken? Vilka fattar besluten, vilka gynnas av resultaten och vilka utsätts för försämringar/risker? Är det samma grupper? Om inte, hur kan drabbade grupper som inte vinner på förändringen kompenseras? Detta skulle exempelvis kunna bygga på användandet av ett verktyg framtaget för en tre-partsbaserad etisk analys (Hélène Hermansson & Hansson, 2007).
- Göra en studie mer i detalj av hur Agenda 2030-arbetet ser ut internationellt. Vilka lärdomar kan vi i Sverige dra av det? Vilka bitar kan och vill vi implementera här? Finns det något land vi borde gå i partnerskap med?
- Undersöka vilken typ av nybildade tvärvetenskapliga institutioner som skulle behövas, och vilka aktörer som borde ingå, för att snabba upp och effektivisera arbetet med att ta tillvara kopplingarna mellan målen.

8 Referenser

- Allen, C., Metternicht, G., & Wiedmann, T. (2018). Initial progress in implementing the Sustainable Development Goals (SDGs): a review of evidence from countries. *Sustainability Science*, 13(5), 1453-1467.
- Borghans, L., Heckman, J. J., Golsteyn, B. H., & Meijers, H. (2009). Gender differences in risk aversion and ambiguity aversion. *Journal of the European Economic Association*, 7(2-3), 649-658.
- Bowen, K. J., Cradock-Henry, N. A., Koch, F., Patterson, J., Häyhä, T., Vogt, J., & Barbi, F. (2017). Implementing the “Sustainable Development Goals”: Towards addressing three key governance challenges—Collective action, trade-offs, and accountability. *Current opinion in environmental sustainability*, 26, 90-96.
- Carroll, C., Slacalek, J., Tokuoka, K., & White, M. N. (2017). The distribution of wealth and the marginal propensity to consume. *Quantitative Economics*, 8(3), 977-1020.
- Deguen, S., & Zmirou-Navier, D. (2010). Social inequalities resulting from health risks related to ambient air quality—a European review. *European Journal of Public Health*, 20(1), 27-35.
- Ekener, E., Katzeff, C., Gunnarsson-Östling, U., & Skånberg, K. (2018). *Så hänger jämställdhet och jämlikhet ihop med miljömålen*. Retrieved from <http://www.naturvardsverket.se/978-91-620-6805-9>
- FOI. (2012). *Integrera genus i klimatanpassningen ! Vägledning och råd för det kommunala klimatarbetet*. Retrieved from <https://www.foi.se/rapportsammanfattning?reportNo=FOI-R--2513--SE>
- Forastiere, F., Stafoggia, M., Tasco, C., Picciotto, S., Agabiti, N., Cesaroni, G., & Perucci, C. A. (2007). Socioeconomic status, particulate air pollution, and daily mortality: differential exposure or differential susceptibility. *American journal of industrial medicine* 50(3), 208-216.
- Gupta, J., & Arts, K. (2018). Achieving the 1.5 °C objective: just implementation through a right to (sustainable) development approach. *International Environmental Agreements: Politics, Law and Economics*, 18(1), 11-28.
- Hamann, M., Berry, K., Chaigneau, T., Curry, T., Heilmayr, R., Henriksson, P. J., . . . Lopez-Maldonado, Y. (2018). Inequality and the Biosphere. *Annual Review of Environment Resources*, 43, 61-83.
- Hermansson, H. (2014). *Mot en könsmedveten riskhantering*. Retrieved from <https://www.msb.se/Upload/Kunskapsbank/Forskningsrapporter/Slutrapporter/P%C3%A5%20lika%20villkor%20slutrapport.pdf>

- Hermansson, H., & Hansson, S. O. (2007). A three-party model tool for ethical risk analysis. *Risk Management*, 9(3), 129-144.
- Järvensivu, P., Toivanen, T., Vadén, T., Lähde, V., Majava, A., & Eronen, J. T. (2018). Governance of Economic Transition, Invited background document on economic transformation, to chapter:
Transformation: The Economy, in upcoming: *Global Sustainable Development Report 2019*.
- Konsumentverket. (2017). *Konsumenterna och miljön 2017*. Retrieved from <https://www.konsumentverket.se/globalassets/publikationer/var-verksamhet/konsumenterna-och-miljon-2017-konsumentverket.pdf>
- Pineda-Escobar, M. A. (2019). Moving the 2030 agenda forward: SDG implementation in Colombia. *Corporate Governance: The International Journal of Business in Society*, 19(1), 176-188.
- Razavi, S. (2016). The 2030 Agenda: challenges of implementation to attain gender equality and women's rights. *Gender & Development*, 24(1), 25-41.
- Regeringen. (2018). *Jämställdhetspolitikens mål*. Retrieved from <https://www.regeringen.se/artiklar/2017/01/mer-om-jamstalldhetspolitikens-mal/>
- Regeringen. (2019). *Agenda 2030 och Sverige: Världens utmaning – världens möjlighet*. SOU 2019:13. Retrieved from <https://www.regeringen.se/493ab5/contentassets/a1d21f7c7c7c484e96c759f2b3c44638/agenda-2030-och-sverige-varldens-utmaning--varldens-mojlighet-sou-201913.pdf>
- Resilience. (2019). Scientists Warn the UN of Capitalism's Imminent Demise. Retrieved from <https://www.resilience.org/stories/2019-05-02/scientists-warn-the-un-of-capitalisms-imminent-demise/>
- Salvia, A. L., Leal Filho, W., Brandli, L. L., & Griebeler, J. S. (2019). Assessing research trends related to Sustainable Development Goals: Local and global issues. *Journal of cleaner production*, 208, 841-849.
- SCB. (2012). *Mest koldioxid från sambor utan barn*. Retrieved from https://www.scb.se/sv/_Hitta-statistik/Artiklar/Mest-koldioxid-fran-sambor-utan-barn/
- Sunam, R., Mishra, R., Okitasari, M., dos Muchangos, L., Franco, I. B., Kanie, N., . . . Suzuki, M. (2018). *Implementing the 2030 Agenda in Asia and the Pacific: Insights from Voluntary National Reviews*. Retrieved from http://collections.unu.edu/eserv/UNU:6545/UNU-IAS-PB-No14-2018_1_.pdf
- Trafa. (2016). *Jämställdhetsanalys av trender inom transportsektorn*, PM 2016:16. Retrieved from https://www.trafa.se/globalassets/pm/2016/pm-2016_16-jamstalldhetsanalys-av-trender-inom-transportsektorn.pdf

Ömsesidiga beroenden mellan olika hållbarhetsperspektiv

RAPPORT 6903

NATURVÅRDSVERKET
ISBN 978-91-620-6903-2
ISSN 0282-7298

Rapporten uttrycker nödvändigtvis inte Naturvårdsverkets ställningstagande. Författarna svarar själva för innehållet och anges vid referens till rapporten.

Möjligheter att genom kunskaper om synergier och trade-offs mellan olika globala hållbarhetsmål förbättra förutsättningarna att nå Agenda 2030 i sin helhet

ELISABETH EKENER, CECILIA KATZEFF,
ULRIKA GUNNARSSON-ÖSTLING,
KRISTIAN SKÅNBERG

Rapporten visar hur kunskapen om beroenden mellan några utvalda mål inom FNs 17 globala hållbarhetsmål (Sustainable Development Goals – SDGs) skulle kunna användas för svensk policyutveckling, med avsikt att förbättra möjligheten att nå de uppsatta målen. Resultatet pekar på att det ännu gjorts mycket lite på policynivå, både internationellt och i Sverige, för att hantera sambanden och kopplingarna mellan de olika hållbarhetsmålen i Agenda 2030. Studien har gjorts av KTH-forskarna Elisabeth Ekener, Cecilia Katzeff, Ulrika Gunnarsson-Östling och Kristian Skånberg på uppdrag av Naturvårdsverket.

